

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte onsdag den 5. desember 1956 kl. 10.

Formann: F i n n M o e .

Til stede var: Bøyum, Reidar Carlsen, Hambro, Langhelle, Konrad Knudsen, Finn Moe, Selvik, Aalmo (for Harald Torp), Vatnaland, Johan Wiik, Isachsen (for Wikborg), Oscar Torp, Leirfall, Bondevik (for Hareide), Hegna, Røiseland, Smitt Ingebretsen, Strøm og Watnebryn.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Gerhardsen, utenriksminister Lange og forsvarsminister Handal og handelsminister Skaug.

Dessuten ble etter anmodning fra utenriksministeren følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: Utenriksråd Skylstad, statssekretær Bryn, ekspedisjonssjef Jacobsen og byråsjefene Hanche og Kristensen, alle Utenriksdepartementet.

Formannen: Møtet er sammenkalt for at utenriksministeren kan redegjøre for visse sider ved den utenrikspolitiske situasjon – det som er skjedd i Ungarn i den senere tid, og det som foregikk på FN's generalforsamling, som utenriksministeren nettopp er kommet tilbake fra, og endelig det som i dag kan sies om det kommende statsrådsmøte i NATO i Paris i neste uke. Jeg gir med en gang ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Lange: Det er to av de sakene som har stått i forgrunnen under FN's Generalforsamling hittil og som sikkert også kommer til å dominere videre fremover, jeg gjerne vil si litt om. Det ene er *Ungarn-saken* og det andre er hele *situasjonen i Midt-Østen*, og jeg ville gjerne hvor det gjelder begge de sakene, redegjøre litt nærmere for den norske delegasjons opptreden.

Da jeg sist ga en redegjørelse i Stortinget den 7. november, var situasjonen når det gjaldt Ungarn-saken i FN den at spørsmålet, etter at sovjetisk veto hadde hindret noe vedtak i Sikkerhetsrådet, nettopp var tatt opp av den ekstraordinære generalforsamling. 4. november var det vedtatt et amerikansk resolusjonsforslag, og hovedpunktet der var en oppfordring til Sovjet-Samveldet om å stoppe innmarsjen av nye tropper og trekke tilbake de tropper som alt var stasjonert i Ungarn. Resolusjonen understreket også det ungarske folks rett til å velge sin egen regjering, og henstillet til Generalsekretæren å undersøke situasjonen i Ungarn og rapportere til generalforsamlingen. Norge stemte for denne resolusjon.

Så den 9. november vedtok den ekstraordinære generalforsamling igjen tre resolusjoner i Ungarn-saken, og den norske delegasjonen stemte for alle tre. Det første av disse forslagene var fremsatt av Cuba, Island, Italia, Pakistan og Peru og inneholdt en ny oppfordring til Sovjet-Samveldet om å trekke sine tropper tilbake fra Ungarn straks. Samtidig ble det i vedtaket gitt uttrykk for at frie valg skulle holdes i Ungarn under FN's oppsyn så snart ro og orden var gjenopprettet, og henstillingen til generalsekretæren om å undersøke situasjonen i Ungarn og rapportere til generalforsamlingen, ble gjentatt. De to andre forslagene, ett

amerikansk og ett østerriksk, som ble vedtatt samme dag, gjaldt humanitær hjelp til Ungarn og de ungarske flyktninger.

10. november meddelte så FN's generalsekretær gjennom vår delegasjon i New York at han i samsvar med Generalforsamlingens vedtak av 4. november hadde til hensikt å utnevne høyesterettsdommer Gundersen som medlem av en FN-observatørgruppe til Ungarn, og med Regjeringens samtykke aksepterte høyesterettsdommer Gundersen utnevnelsen, og reiste 15. november til New York til konferanser med generalsekretæren. Sammen med de øvrige medlemmer av observatørgruppen, dr. Alberto Lleras fra Colombia og Indias faste representant ved de Forente Nasjoner, ambassadør Lall, har høyesterettsdommer Gundersen siden bearbeidet det materiale om hendingsene og situasjonen i Ungarn som er tilgjengelig ved de Forente Nasjoners hovedkvarter.

Som alle vil kjenne til, har Ungarn hittil vegret seg ved å ta imot FN-observatører, og det er vel tvilsomt om det vil skje noen endring i den ungarske innstilling på dette punkt. Jeg skal senere referere et telegram angående den sak som er kommet i dag fra Hovedkvarteret, og et annet telegram fra ambassadør Braadland i Moskva. Det eneste som foreligger sikkert er at den ungarske regjering har sagt seg villig til å ta imot generalsekretær Hammarskjöld selv i Budapest på et senere tidspunkt.

Det ungarske avslag på anmodningen om å ta imot FN-observatører og også meldinger fra Ungarn om massedepotering av ungdom, var bakgrunnen for at den 11. ordinære generalforsamling, som jo hadde satt opp på dagsordenen Ungarn-saken sammen med Midt-Østen-situasjonen som saker med prioritet, den 19. november på nytt tok opp Ungarn-saken til realitetsbehandling. Fra den cubanske delegasjons side forelå det på dette møte et resolusjonsforslag som anklaget Sovjet-Samveldet for brudd på FN-pakten, brudd på fredstraktaten med Ungarn, og brudd på konvensjonen om folkemord. Det cubanske forslag ble imidlertid noe modifisert etter henstilling fra en rekke vestlige land, og den endelige tekst, som kom opp til avstemning 21. november, henviste i innledningen til medlemsstatenes forpliktelser under FN-pakten og folkemordkonvensjonen, henstilte til Sovjet-Samveldet å trekke tropper tilbake øyeblikkelig, tillate FN-observatører å komme inn i landet, og henstilte til Sovjet-Samveldet og Ungarn øyeblikkelig å ta skritt til å få stoppet deporteringene.

Det var på forhånd klart at denne resolusjonen ikke ville kunne samle noe overveldende flertall i Generalforsamlingen. Det var derfor mange vestlige delegasjoner som hilste velkommen et indisk initiativ til å fremme et resolusjonsforslag som nøyte seg med å henstille til Ungarn å gå med på generalsekretærens anmodning om å få sende observatører. Indias tanke var å samle alle land i de Forente Nasjoner utenfor Østblokken om denne konkrete henstilling. Den norske delegasjon mente at et slikt resultat ville utgjøre det sterkeste moralske press som FN på noen måte kunne øve. Det ville ihvertfall kunne gi en sjanse til at den ungarske regjering måtte finne seg tvunget til å ta imot observatører, noe som igjen ville ha betydd at de mest brutale politiaksjoner ville måtte innstilles straks. Med tanke på hva FN kunne gjøre for å hjelpe det ungarske folk og ikke med tanke

på en propagandamanøver, syntes dette å være den riktige linje. Underhånden ble det derfor gjort forsøk på å gi dette indiske forslag prioritet, men det lyktes ikke. Det spilte nok i denne saken en viss rolle at mange ikke ønsket å engasjere seg for sterkt for det indiske forslag på grunn av den nokså lunkne holdning India hadde inntatt i Ungarn-saken under tidligere avstemninger, mens vår vurdering var at når det forelå en svingning i det vi mente var riktig retning, burde vi oppmuntre India i den nye holdning det der tok.

Da de to resolusjonsforslag kom opp til avstemning 21. november, ble det først stemt over det cubanske forslag, og det ble vedtatt med 55 stemmer. 10 stemte imot – det var Østblokken og Jugoslavia – og 14 avholdt seg fra å stemme. Det var araberstatene, India, Indonesia og Finland.

Det indiske forslag, som var støttet av Indonesia og Ceylon, ble deretter vedtatt med nesten samme stemmetall, 57 for, 8 imot og 14 som avholdt seg. Det var igjen Østblokken som stemte imot, men det vakte en viss sensasjon at Polen da brøt ut og sluttet seg til de øvrige 13 som avholdt seg fra å stemme, i stedet for å stemme imot anmodningen om å sende observatører. De andre som avholdt seg, var en del av araberstatene, en del av de latinamerikanske land og Jugoslavia. Vi stemte for begge forslagene.

På dette møtet den 21de ble det også vedtatt et resolusjonsforslag fremsatt av Argentina, Belgia, Danmark og De Forente Stater, som tok sikte på å sette i gang så raskt som mulig hjelpeaksjoner for flyktingene fra Ungarn. Dette forslag ble vedtatt med stemmetallet 69 for, 2 imot, mens 8 avholdt seg. Det var bare Ungarn og Romania som stemte imot, resten av Østblokken avholdt seg fra å stemme.

Som det vil være kjent for komiteen, benyttet jeg også anledningen under mitt innlegg i generaldebatten til å legge frem mitt syn på Ungarnsspørsmålet, på linje med det jeg hadde uttalt i Stortinget 7. november.

Under hele denne tid fortsatte generalsekretæren sine forsøk på å få adgang til både selv å reise til Ungarn og til å sende observatører, og for å støtte opp under forsøkene hans, var vi 3. desember, altså mandag, med på å legge frem et forslag. Det var De Forente Stater som hadde tatt initiativet til det, og de som gikk med på å fremsette det etter at det hadde vært drøftet i fellesskap, var Argentina, Cuba, Danmark, El Salvador, Irland, Italia, Nederland, Norge, Pakistan, Sverige, Thailand og De Forente Stater.

Det ble altså lagt frem, og dets operative avsnitt lyder slik:

- «1. Generalforsamlingen gjentar sin henvendelse til den sovjetrussiske regjering og til de ungarske myndigheter om å rette seg etter de ovenfor nevnte resolusjoner» – det er der henvist til alle de tidligere resolusjoner - «og å tillate observatører fra de Forente Nasjoner å komme inn på ungarsk territorium og reise fritt omkring, og å innberette sine observasjoner til generalforsamlingen.
2. Generalforsamlingen anmoder den sovjetrussiske regjering og de ungarske myndigheter om å meddele generalsekretæren ikke senere enn 7. desember 1956 sitt samtykke til å ta imot FN-observatører.

3. Generalforsamlingen anbefaler at observatører som alt er utpekt av generalsekretæren i samsvar med tidligere resolusjoner, øyeblikkelig blir sendt til Ungarn og eventuelt andre land.» - Tanken er da at hvis de fortsatt nektes adgang til Ungarn, skal de begi seg til Wien, med mulighet for også å reise til Jugoslavia, for å avhøre så mange som mulig av flyktningene, og på den måte søke å supplere det som foreligger av skriftlig materiale med direkte vitneutsagn om det som har foregått i Ungarn.
4. Generalforsamlingen anmoder alle medlemsregjeringer om å samarbeide med de representanter generalsekretæren har utpekt ved å gi slik assistanse og sørge for å gi slike lettelser som vil være nødvendige for at de effektivt kan utføre sine oppgaver.»

Denne resolusjon ble motivert forsåvidt Norge gjelder i det innlegg av ambassadør Engen som står gjengitt i morgenavisene i dag, og som det derfor ikke skulle være nødvendig å gjenta, hvor han jo understreker at det som skjer i Ungarn, viser at Sovjet-Samveldet driver ren imperialistisk politikk.

Forslaget ble igår vedtatt. 54 stemte for, 10 – det var Østblokken og Jugoslavia – stemte imot, og 14 avholdt seg fra å stemme. Det var igjen araberlandene og India, altså de utpreget nøytralistiske landene i Asia. De begrunnet sin stemmeavholdelse med at de av formelle grunner ikke kunne stemme for. De sa seg ikke uenige i realiteten, men det var formelle hindringer.

Hambro: Hvorledes stemte Finland?

Utenriksminister Lange: Finland avholdt seg nok fra å stemme.

Dette forslaget var under forberedelse da jeg reiste fra New York lørdag, og tanken var da at hvis der innen den 7de, altså innen i morgen, ikke forelå noen positiv reaksjon fra de ungarske myndigheter så skulle man ta opp spørsmålet om fullmaktene for de ungarske representanter. Altså, man har bevisst latt være overhodet å ta standpunkt til noen fullmakter, så lenge det kunne finnes noe håp om at generalsekretæren eller hans representanter kunne slippe inn i Ungarn. Man regnet med at hvis de ungarske quislingenes mandater ble forkastet, ville det ihvertfall utelukke enhver slik mulighet.

Nå foreligger det i morges et telegram som jeg kan lese opp. Det er fra vår delegasjon:

«Ungarns representant meddelte tirsdag ettermiddag» – altså i går ettermiddag – «villighet til å forhandle med Hammarskjöld om tidspunktet for hans reise til Budapest for arrangement av humanitær hjelp til Ungarn. Hammarskjöld meddelte senere at han ønsker å være i Budapest fra 16. til 19. desember, og visegeneralsekretær de Seynes» – som har fått i oppdrag å stå i spissen for hele den humanitære hjelpevirksomheten – «reiser en av de første dager for forberedende forhandlinger. Hvis de Seynes' reise ikke kan arrangeres, ønsker Hammarskjöld å reise tidligere selv. Hammarskjölds erklæring nevnte ikke spesielt humanitære spørsmål.» – Så han forbeholder

seg altså adgangen til å drøfte alle spørsmål – «Positivt svar fra Budapest ventes.» – Og så kommer meddelelsen om at resolusjonsforslaget er vedtatt.

Det skulle altså tyde på at det er en mulighet for at generalsekretæren og den han har utpekt til å stå for det humanitære hjelpearbeidet, med det første kan slippe inn i Ungarn. Derimot er det vel liten utsikt til at observatørgruppen som sådan slipper inn, og det støtter jeg da til et telegram som også kom i morges, fra ambassadør Braadland, som har hatt anledning til en samtale med Krustsjev og en med Bulganin, og der står det blant andre ting:

«Bulganin berørte selv spørsmålet om FN-observatører. «Hva skal det være godt for, når det nå er 600 korrespondenter i Ungarn allikevel? Er ikke det observatører gode nok?» Braadland svarte at alle burde gå inn for å styrke FN's autoritet, og det var derfor ikke overflødig med offisielle observatører. Braadland spurte så om han ikke var enig i at Hammarskjöld var en utmerket generalsekretær. Bulganin sa ja, men gjentok at det var umulig å gå med på FN-observatører.» – Så det er ihvertfall de sovjetiske myndigheters standpunkt så sent som i går ettermiddag.

Det er det som i øyeblikket kan sies om FN's behandling av Ungarn-saken. Det er vel ikke til å komme forbi at medmindre man er villig til å tenke seg militær aksjon – og det er det ingen ansvarlig person som vil tenke seg, fordi det vil utløse en storkrig – så er det å opprettholde et stadig opinionspress overfor Ungarn og de såkalte ungarske myndigheter, det middel som de Forente Nasjoner har, og det var for å delta i dette opinionspresset at vi var med å fremlegge denne resolusjon, og at Engen holdt det meget kraftige innlegget som står gjengitt i avisene i dag.

Jeg vet ikke om det er like godt å bryte av her, før jeg går over til Midt-Østen-situasjonen.

Formannen: Er det noen spesielle spørsmål eller synspunkter i forbindelse med utenriksministerens redegjørelse for Ungarn-saken?

Hambro: Jeg forsto ikke helt klart det der ble sagt om fullmaktene for den ungarske delegasjon. Har man utsatt godkjennelsen av fullmaktene?

Utenriksminister Lange: Det er overhodet ikke avgitt noen rapport fra Fullmaktskomiteen om noen delegasjons fullmakter, så alle sitter der på midlertidige fullmakter. Og når man har ventet, er det bevisst, for ikke å ødelegge muligheten for Hammarskjöld til å komme inn eller få sende representanter inn, idet man har vurdert det slik at skulle det lykkes, ville det i seg selv måtte virke som en brems på overgrepene, og spesielt på deportasjonene fra Ungarn.

Hambro: Men før denne forsamling slutter før jul, må vel spørsmålet om fullmaktene komme opp. Eller er det meningen å utsette det til den siste dag?

Utenriksminister Lange: Som jeg nevnte, var hensikten da jeg reiste fra New York lørdag at hvis de ungarske myndigheter fortsatt nekter å gå med på kravet

om at Hammarskjöld eller observatører skulle komme inn, skulle man forkaste fullmaktene. Men man ville altså ikke ta det skrittet så lenge der var muligheter for at FN, enten ved sin generalsekretær eller ved representanter for ham, kunne komme inn i Ungarn.

Hambro: Jeg er klar over at det er et meget vanskelig spørsmål. Det er jo en politisk vurdering og en moralsk vurdering. Det er mulig at det er klokt å vente, men jeg synes det er omtvistelig. Der må jo ett sted settes en grense for hva man offisielt tolererer av banditter og mordere. Man bryter jo ned enhver art av moralsk barriere hvis man lar ungarerne sitte der. Og der tales stadig om henstillinger til «de ungarske myndigheter» og «den ungarske innstilling». Det er mulig at det er den høyeste klokskap å vente med det, men noe særlig tilfredsstillende for verden kan det jo ikke sies å være. Når man ikke har vært til stede i New York, er det forferdelig vanskelig å ha noen bestemt mening om det.

Jeg vil beklage, hr. formann, at vi ikke har fått utenriksminister Langes tale før. Jeg fikk den i dag. Det ble lovet i det forrige møte at vi skulle få det fulle referat av utenriksministerens tale, og det har de fleste av oss ventet på, fordi det alltid er bedre å ha den fullstendige tekst enn det utdrag som har stått i avisene. Men jeg fikk altså mitt eksemplar imorges, 10 minutter før dette møte, og jeg har ikke hatt anledning til å gå gjennom det så nøye som jeg gjerne ville gjøre.

Jeg synes at talen er meget mild i sin bedømmelse av Sovjets opptreden i Ungarn. Det er mulig at man mener at det opinionstrykk man kan øve, blir mest virkningsfullt hvis man øver det med den største grad av mildhet og med så mange grøtomslag som mulig, men det er naturligvis et skjønnsspørsmål.

Det ble nevnt at der var 600 korrespondenter i Ungarn. Er der noen fri presse eller frie telegrammer som utgår fra Ungarn? Det har jo vært en rekke korrespondenter utvist, og man har inntrykk av at det er ikke noe særlig fyldestgjørende, det man får. Er det siktede korrespondenter?

Utenriksminister Lange: Jeg siterte utelukkende en replikk av Bulganin, og den får stå for det den er verd. Den er sikkert ikke stort verd.

Watnebryn: Hvis det blir spørsmål om å nekte å godkjenne fullmaktene for quislingregjeringen Kadar i Ungarn, vil det da eventuelt bli spørsmål om å godkjenne andre representanter for Ungarn?

Utenriksminister Lange: Vanskeligheten der er at Anna Kethly, som var i New York ved begynnelsen av forsamlingen og som vi hadde flere sammenkomster med, hun hadde intet skriftlig bevis for at hun hadde noen fullmakt av noen art. Hennes fullmakt besto i en telefonbeskjed fra Nagy like før han ble arrestert, til henne i Wien om at nå var det hennes oppgave å reise til FN og tale Ungarns sak der. Så formelt er det alle mulige vanskeligheter med det.

Det som vi har forberedt og som jeg håper kan gjennomføres, det er et forslag om at Generalforsamlingen anmoder henne om å komme i den Første komite, og der

redegjøre for situasjonen i Ungarn. Men det forslag har vi ikke villet fremme – det har vært arbeidet med det – før vi var absolutt sikre på at det ble vedtatt. For skulle det mot formodning ikke få det nødvendige antall stemmer, ville det bare skade og ikke gagne. Og dette er skjedd i forståelse med Anna Kethly.

Hambro: Jeg forstår helt de vanskeligheter som utenriksministeren der nevner, og jeg ville også forstå det om det var vanskelig å oppnå et flertall for å kalle henne inn. Det reiser det meget viktige spørsmål som man jo aldri har fått avgjort: Hvilke forutsetninger må være til stede for at en regjering skal bli internasjonalt anerkjent, og når faller en slik anerkjennelse bort? Har det vært under overveielse å be Juristkommisjonen å se på det spørsmål, eller den Internasjonale Domstol? For det er jo et stadig tilbakevendende spørsmål i tider som de vi gjennomlever, og det volder den enkelte regjering i skikkelige land store vanskeligheter, fordi den enkelte regjering som nekter å godkjenne en regjering av quislingart eller en annen, står meget eksponert hvis der ikke er en samlet aksjon for det. Derfor ville det ha sin utvilsomt store interesse å få spørsmålet studert og eventuelt avgjort.

Utenriksminister Lange: Jeg kjenner ikke til om det har vært under overveielse. Det som gjorde seg gjeldende i svært mange delegasjoner i forbindelse med denne sak, var jo et ønske om å unngå, ved det som nå ble gjort på denne generalforsamlingen å skape en China-situasjon om igjen når det gjelder Ungarn.

Med hensyn til dette at min redegjørelse først er kommet komiteens medlemmer i hende i dag, må jeg bare beklage det. Jeg har jo selv ikke vært til stede. Men den ble stensilert og skulle ekspederes ut som utenriksmelding øyeblikkelig, så det må være en feil i ekspedisjonen.

Formannen: Jeg var dessverre ikke oppmerksom på dette, så jeg kan ikke gi noen opplysning om det.

Statsråd Skaug: Jeg nevnte i forrige uke for komiteen at utenriksministerens tale forelå her, det vil si at der forelå et utkast, som det dog var bare ganske få meldinger i, som ble telegrafert inn. Det vi da hadde, var talen på engelsk, så det kan kanskje ha tatt noen tid å få den oversatt.

Hambro: Nei, vi har fått den på engelsk i dag, så jeg går ut fra at oversettelsen er besørget i New York.

Utenriksminister Lange: Talen er laget på engelsk.

Hambro: Får jeg lov til å spørre bare om en liten teknisk ting. Vi har fått en utenriksmelding som bærer den noe dubiøse overskrift «Delvis fortrolig». Der er ikke anført hva det var som skulle være fortrolig i den og hva som ikke skulle være fortrolig. Det er meldingen om situasjonen i Ungarn. Jeg vet ikke om det er et nytt

begrep i det internasjonale liv at man sirkulerer dokumenter som er «delvis» fortrolige?

Utenriksminister Lange: Hvor det gjelder denne betegnelsen «delvis fortrolig», så er det en betegnelse som våre stasjoner ute bruker når de i løpet av sin rapport siterer kilder som de nødvendig vil skal oppgis. Men vi har ikke gitt instruks om at de skal markere hvilke bestemte avsnitt det er som faller inn under den kategorien. Vi har pleid å overlate det til leserens skjønn, hva der var av den art at kilden ikke burde siteres.

Hvis jeg så får lov å redegjøre for behandlingen av *Midt-Østen-situasjonen*, så vil jeg gjerne bare ganske kort rekapitulere at da jeg sist redegjorde i Stortinget, forelå der en rekke forslag vedtatt på den første ekstraordinære generalforsamlingen. Foruten gjentatte resolusjoner av 2. og 7. november, med henstilling om å trekke troppene tilbake, resolusjoner som Norge begge hadde stemt for, forelå det resolusjon av 4. november, fremsatt av Canada, som ber generalsekretæren om å utarbeide en plan for å opprette en FN's politistyrke. Den resolusjonen var vedtatt med 57 stemmer, deriblant Norges, mens 19 hadde avholdt seg, blant dem de direkte impliserte parter og Østblokken.

Dessuten forelå det en resolusjon av 5. november, fremsatt av Canada, Columbia og Norge, som direkte beslutter å opprette en FN-styrke – «the United Nations' Emergency Force». Deri ligger det altså at det er en éngangsforeteelse, inntil man treffer andre beslutninger.

Og endelig forelå det en resolusjon av 7. november, som nedsetter en rådgivende komite for generalsekretæren, og i denne rådgivende komite er foruten de tre land som hadde fremsatt resolusjonen, Canada, Columbia og Norge, såvidt jeg husker følgende land med: Brazil, Ceylon, India og Pakistan. Og det er i meget intimt samarbeid med generalsekretæren og denne rådgivende komite at alle videre skritt er truffet for oppsetting og aktivering av denne «force». Jeg skal til slutt i denne redegjørelse komme tilbake til de problemer en der har stått overfor, og jeg gjør det med direkte utgangspunkt i en leder i en av Oslo-avisene, som uttrykker uro over at det er gått så langsomt på visse punkter. Men før jeg går inn på det, vil jeg gjerne gi en oversikt over sakens behandling i selve Generalforsamlingen.

Det som er viktig å fastholde, det er at dette settet av resolusjoner fastlegger oppgavene for de Forente Nasjoners styrke, og dermed trekker de også opp rammen for generalsekretærens forhandlinger med partene, deriblant med Egypt.

Som omtalt av fung. utenriksminister i komiteen her for en uke siden, bygger alle disse resolusjonene på full anerkjennelse av Egypts suverenitet, og det betyr da at man både må ha Egypts samtykke til at styrkene tar opphold på egyptisk jord, og at man må ha Egypts samtykke til at de skal utføre de og de funksjoner mens de oppholder seg på Egypts jord.

Situasjonen da jeg kom til New York søndag den 11. november ut på dagen, var at de norsk-danske styrker, ett norsk og ett dansk kompani, allerede befant seg i Italia, og at generalsekretæren med støtte i den rådgivende komite hadde akseptert tilbud fra Jugoslavia, Colombia og Canada. Det er jo alt i alt 27 land som har tilbudt

seg å stille styrker, men generalsekretæren har bevisst bare tatt imot disse tilbudene fra et utvalg av disse landene – et utvalg som skal være så geografisk og politisk vel avbalansert som mulig. Dessuten forelå det tilbud fra Pakistan og India, hvis tropper kunne komme på pletten med meget kort varsel, mens de andre tilbudene, deriblant fra Sverige og fra Finland, jo var noe mer langsiktige, fordi de ikke hadde stående styrker inne.

Da vi kom, fikk vi vite at Egypt hadde gjort vanskeligheter hvor det gjaldt sammensetningen av de styrkene som skulle til Port Said, altså til Kanalsonen. Blant annet hadde de tatt det prinsipielle standpunkt at de ikke ville ha i Kanalsonen styrker fra noe land som tilhørte NATO, og det rammet da både Danmark, Norge og Canada. Det hadde generalsekretæren blankt avvist, og i løpet av dagen ga Egypt seg og godtok danske og norske styrker. Derimot gjorde de fortsatt vanskeligheter med å ha kanadiske styrker i uniform i selve Kanalsonen, altså i Port Said-området, med den begrunnelse at de kanadiske infanteristene hørte til «The Queen's own Rifles», og bar et regimentsmerke som så å si ikke lot seg skille fra britiske regimentsmerker. De begrunnet da sin vegring med at de ikke kunne garantere at der ikke ville bli episoder i forhold til befolkningen, som ville tro at dette var engelskmenn og ikke FN-styrker. Etter flere dagers forhandlinger ble utgangen på det et kompromiss. Canada deltar med alt i alt 2 500 mann, derav 500 knyttet til en transportavdeling som overtar etter Swissair transporten fra Italia til Egypt, det deltar med mellom 400 og 500 mann administrativt offiserspersonell tilknyttet Burns' stab, og som blant annet også skal virke som observatører, og så deltar Canada med en infanteriavdeling på bort imot 1 500 mann, som skal stasjoneres, ikke i Kanalområdet, men langs demarkasjonslinjen i Sinai. Det ble utgangen på den tvisten.

Vi fikk videre vite den første dagen – vi ble innkalt til møte hos generalsekretæren samme kveld, de nordiske land plus Canada – at Egypt forlangte ensidig å avgjøre ikke bare sammensetningen av styrkene, men hvor lenge styrkene skulle bli på egyptisk område. Hammarskjöld avviste begge kravene. Han sa at det måtte være en sak for forhandling mellom de Forente Nasjoner og Egypt hvordan styrkene skulle være sammensatt, det måtte være en sak for forhandling når deres misjon i Egypt var fullført, og den som måtte ha det siste ord i den sak, det var de Forente Nasjoners generalforsamling.

Dette var et resultat som han oppnådde under den reise han foretok til Cairo i dagene 18. – 20. november, og som han så avga rapport om til Generalforsamlingen, en rapport som var datert 22. november.

Det er ingenting til grunn for en påstand som jeg har sett er fremført her i komiteen i møtet sist, om at Nasser skulle ønske FN-tropper fra satellittstatene. Han har ikke fremsatt noen positive ønsker, han har bare nedlagt, eller rettere sagt, forsøkt å nedlegge veto mot visse grupper. Han gjorde til å begynne med vanskeligheter med å ta imot indiske styrker, han har gjort vanskeligheter med å ta imot pakistanske styrker. Resultatet er blitt at foreløpig er indiske styrker godtatt, mens pakistanske styrker ennå ikke er satt inn.

Den rapport som generalsekretæren la frem etter sin tilbakekomst fra Cairo, var omhyggelig gjennomdrøftet både med den rådgivende gruppe, hvor jeg selv hadde anledning til å delta for Norge, og med partene, både med Israel, med Storbritannia og Frankrike, og dessuten med Egypts utenriksminister som da var kommet til New York, slik at den var godkjent av alle disse før den ble tatt opp til behandling i Generalforsamlingen 23. november.

Det fremgår av denne rapporten at det var oppnådd enighet med den egyptiske regjering om at FN-styrkene skulle ha nettopp de funksjoner, nettopp de oppgaver som jeg skisserte i Stortinget den 9. november på grunnlag av de da foreliggende resolusjoner, som svar på et spørsmål fra representanten Løvlén. Men der var under forhandlingene i Cairo kommet et vesentlig nytt moment til. Den egyptiske regjering hadde rettet en offisiell anmodning til de Forente Nasjoner om å hjelpe til med å rydde kanalen, og i sammenheng med det ble det åpnet adgang for FN-styrkene til å utføre visse politimeslige funksjoner i Kanalsonen så lenge opprydningsarbeidene pågikk.

Det ble videre fastslått i rapporten, som var godtatt av Egypt, at det er Generalforsamlingen som skal vurdere og avgjøre i siste instans når styrkene har fullført sin oppgave og kan trekkes tilbake fra Egypt, både fra Kanalsonen og fra demarkasjonslinjen.

Da denne rapporten forelå, fremsatte Norge sammen med en del av de andre medlemslandene i den rådgivende gruppe – Canada, Columbia, India, og dessuten sammen med Jugoslavia og De Forente Stater – et resolusjonsforslag som godkjenner generalsekretærens rapport og hans arbeid med må organisere styrkene, og som gir ham de nødvendige fullmakter til å forhandle om rydding av kanalen, og dette forslaget ble vedtatt den 24de med 65 stemmer. Ingen stemte imot, mens 9 østblokkland avholdt seg fra å stemme. Og når de avholdt seg fra å stemme over den resolusjon, var det fordi de var redde for at om de stemte for, ville de få et økonomisk medansvar for utgiftene både ved styrkene selv og ved rydding av kanalen.

Samtidig med denne rapporten fremla generalsekretæren også en rapport om hvordan Israel, Frankrike og Storbritannia hadde etterlevet resolusjonene av 2. og 7. november om tilbaketrekning av styrkene. Han hadde rettet spørsmål til dem den 21. og fått svar den 22., og disse svarene var til dels nokså svevende. De var da gjengitt i rapporten slik de forelå fra de tre regjeringer.

Da vi kom til Generalforsamlingens møte den 23. november om morgenen, forelå det på alle delegasjons plassene et resolusjonsutkast, undertegnet av hele den afro-asiatiske gruppen, unntatt Tyrkia. Dette resolusjonsutkastet var blitt til uten forhåndskonsultasjon med noen andre, og det var i sin vedtaksparagraf slik formet at vi i den norske delegasjon var enige om at den resolusjonen kunne vi ikke stemme for, her måtte vi avholde oss fra å stemme. Det var i vedtaksparagrafen brukt uttrykk som at man «viewed with grave concern» – så med dyp bekymring på – den holdning som de tre land hadde inntatt, og der ble overhodet ikke gitt dem noen kredit for den vilje til å etterkomme tilbaketrekningshenstillingen som, om enn i vage vendinger, dog var kommet til uttrykk i deres svar. Dette vårt standpunkt, at vi

ville avholde oss fra å stemme, ble også meddelt de andre vest-europeiske delegasjonene på et møte dem imellom, som ble holdt i lunsjpausen den samme dagen, den 23.

Samme dags ettermiddag – fredag den 23. november – kom det spørsmål fra den indiske delegasjon på vegne av forslagsstillerne om hvorfor vi ikke kunne stemme for deres resolusjon. Det var da blitt kjent at vi hadde tatt dette standpunkt. Det ble fra norsk side svart at for det første mislikte vi den måten resolusjonen var fremmet på, uten forhåndskonsultasjon av noen art; for det annet var vi saklig uenig i utformingen av operativ § 1, den var ikke i samsvar med innholdet av generalsekretærens rapport.

Lignende henvendelse ble gjort fra forslagsstillerne til De Forente Stater, som på det tidspunkt også hadde bestemt seg for at de måtte avholde seg fra å stemme for den resolusjonen.

Dette førte til at i løpet av kvelden og den neste morgen ble resolusjonen revidert, og den forelå ved formiddagsmøtets åpning den 24. i revidert form, hvor den operative § 1 var bragt i nøyaktig samsvar med konklusjonene i generalsekretærens rapport, idet de ordrett var gjengitt i resolusjonen. På fornyet spørsmål fra den indiske delegasjon på vegne av forslagsstillerne, svarte vi da at etter at de hadde imøtekommet vår hovedinnvending mot resolusjonen, var vi villige til å stemme for den. Det samme standpunkt inntok De Forente Staters delegasjon.

Under debatten den dagen kom der så nye opplysninger fra de Forente Kongeriker om at de ville trekke tilbake én bataljon, og der kom også opplysninger fra den israelske regjering om at Israel hadde trukket tilbake et antall soldater som ville svare til to kombinerte regimente. På grunnlag av dette fremsatte den belgiske utenriksminister Spaak et endringsforslag som også tok hensyn til disse nye opplysningene som var kommet til etter at generalsekretæren hadde avgitt sin rapport.

Dette endringsforslaget ble ifølge voteringsreglene i de Forente Nasjoner tatt opp til avstemning først. Vi stemte for det belgiske endringsforslaget, mens den amerikanske delegasjon avholdt seg fra å stemme, idet den følte seg bundet av sitt tilsagn om å stemme for resolusjonen med operativ § 1 slik den var endret av den afro-asiatiske gruppen.

Da så dette belgiske endringsforslaget falt – det fikk bare 24 stemmer – stemte vi i siste omgang for resolusjonen i den form som vi hadde bidratt til at den hadde fått ved at operativ § 1 var endret. Vi tok for så vidt nøyaktig det samme standpunkt som vi har tatt ved alle tidligere voteringsreglene når innholdet av resolusjonene har vært saklig forsvarlig. Hadde vi der tatt et annet standpunkt, og avholdt oss fra å stemme, ville det ha markert en forandring i den norske delegasjons holdning i denne saken i forhold til den holdning vi hadde inntatt før, og jeg hadde oppfattet situasjonen her hjemme, både etter debatten i Stortinget og etter de drøftinger vi hadde hatt her i komiteen, slik at der var enighet om at vi skulle fortsette på den linje vi hadde fastlagt fra begynnelsen av.

Våre grunner for å stemme for resolusjonen var altså disse: Vi syntes ikke der forelå noe saklig grunnlag for å forandre vår linje. Vi anså det for å være av

vesentlig betydning at vi ikke ødela tillitsforholdet til andre delegasjoner ved å gå fra et tilsagn som var gitt om å kunne akseptere et forslag, etter at det var endret på vår anmodning. Og det som endelig veide tungt, var hensynet til våre gutter i Egypt. En endring i den norske delegasjons holdning kunne ha skapt vanskeligheter fra egyptisk side i forhold til vår avdeling i FN-styrken.

Jeg kan på grunnlag av det som faktisk foregikk, og som jeg her har redegjort for, ikke skjønne at det finnes noe saklig grunnlag for hr. Hambros påstand under møtet i komiteen den 28. november om at den norske delegasjon «har stilt seg på den ytterste fløy av de Nasser-vennlige», eller om at delegasjonen «står som forslagsstiller sammen med Amerika og sammen med India og andre til de forskjellige resolusjoner som støtter Nasser, og som er meget upopulære – ganske naturlig – på grunn av sin unødvendige aggressivitet i England og Frankrike.»

Vi står ikke som forslagsstiller til noen av disse resolusjoner, men vi har etter at denne resolusjon av 24. november var endret på vår oppfordring, sammen med De Forente Stater stemt for den for å holde den linjen vi hadde fulgt. Jeg har påvist at vi ikke har vært forslagsstiller til disse resolusjonene, og at vi, sammen med De Forente Stater, har bidratt til at de ble mindre aggressive enn de var i sin opprinnelige skikkelse.

Det er meg nokså uforståelig at hr. Hambro kunne hevde noe slikt om formiddagen den 28., etter at norsk presse samme morgen hadde gjengitt det norske innlegget i generaldebatten, som var holdt dagen i forveien, og hvor vi uttrykkelig ga England og Frankrike honnør for viljen til å etterkomme vedtakene i Generalforsamlingen, og tydelig skjelnet mellom de medlemmer som bøyde seg for Generalforsamlingens henstillinger, og de ungarske myndigheter og Sovjet-Samveldet som ikke bøyde seg for dem.

Vi understreket videre i vårt innlegg den 27., at det var unødvendig nå å sette FN's autoritet inn for å få i gang forhandlinger om en varig løsning både av forholdet mellom Israel og araberstatene og hvor det gjelder Suezkanalen. Hvor det gjelder forhandlinger om Suezkanalen pekte vi på at der forelå et grunnlag i de seks prinsipper som der hadde vært enstemmighet om i Sikkerhetsrådet den 13. oktober, og i den brevveksling mellom den egyptiske utenriksminister Fawzi og generalsekretær Hammarskjöld som var offentliggjort den 3. november. Jeg har lagt merke til at i den fellesnote som den britiske og den franske regjering leverte til de Forente Nasjoners generalsekretær i går, hvori de meddeler at de nå har besluttet å trekke alle sine styrker ut så raskt som det praktisk lar seg gjøre, der henviser de til nøyaktig dette forhandlingsgrunnlaget i det krav som de fremsetter i noten om at forhandlinger nå må komme i gang.

Disse våre synspunkter om at det nå var nødvendig å komme i gang med forhandlinger, fulgte jeg da opp ved at jeg utsatte min reise hjem én dag og reiste til Washington den 30. for å fremholde nettopp disse synspunktene, foruten at jeg drøftet visse spørsmål i forbindelse med det forestående møte i Atlanterhavspaktens råd.

Hvis jeg så til slutt skal prøve å gi en vurdering av situasjonen i Midt-Østen, må det bli den at vi nå i etterhånd kan konstatere at Bagdadpakten, på grunn av den

måten den ble lansert på, har hatt uheldige konsekvenser for så vidt som den har medvirket til å drive Egypt til å slutte sin våpenavtale med østblokklandene. Jeg tror at noe av forklaringen på den uheldige virkningen er at man hvor det gjelder Midt-Østen har snudd opp ned på den rekkefølge som ble fulgt i Europa. I Europa kom Marshallplanen og det økonomiske samarbeidet først, og la grunnen for den solidaritet som så fikk sitt uttrykk i Atlanterhavspakten. I Midt-Østen begynte man med den rent militære Bagdadpakten, og forsøkte først i etterhånd å bringe inn i samarbeidet de økonomiske momentene, et samarbeide om å heve levestandarden og løse utbyggingproblemene i området.

Dessuten tror jeg vi i etterhånd må kunne konstatere at en uheldig håndtering fra De Forente Staters side av spørsmålet om våpensalg til Egypt og av spørsmålet om finansiering av Aswandammen, har vært sterkt medvirkende årsaker til den tilspissing av krisen som skjedde, først gjennom de egyptiske våpenkjøpene i østblokk-landene, deretter gjennom nasjonaliseringen av Suezkanalen. Men etter at nasjonaliseringen av Suezkanalen var gjennomført, har De Forente Stater i sin Midt-Østen-politikk fulgt en moderat linje som det har vært helt naturlig for oss å støtte opp om. Det er en linje som vi har støttet opp om og delvis bidratt til å gjøre enda mer moderat, både på begge Suezkanal-konferansene i London – og senere – etter intervensjonen fra Frankrikes og Storbritannias side den 30. oktober – først på den ekstraordinære Generalforsamling og nå på den ordinære Generalforsamling i New York.

Situasjonen i Midt-Østen i dag, slik jeg ser det, er at gjennom sin kortsynte og lite overveide selvtektspolitikk har Storbritannia og Frankrike satt seg selv utenfor i Midt-Østen og for den saks skyld også i det Fjerne Østen. De har forært Sovjet-Samveldet muligheten for, midt mens det brutalt slår ned frihetsreisningen i Ungarn, å posere – og ikke bare å posere, men å bli godtatt i araberverdenen – som forsvarer av de små lands suverenitet overfor de vestlige imperialister.

De Forente Stater er i denne situasjon den eneste vestlige stormakt som har bevart muligheten for å være en effektiv motspiller mot Sovjet-Samveldet i Midt-Østen og i Sydøst-Asia. Jeg henviser der til det inntrykk som «goodwill-delegasjonen» er kommet hjem med, at i hvert fall i de første ukene etter intervensjonen i Egypt dominerte i bevisstheten øst for Suez det vestlige overfall på Egypt så totalt, at man var blind for hva som skjedde i Ungarn. Det var først etter at det var lyktes gjennom FN's aksjon å få stanset fiendtlighetene i Midt-Østen, at de i landene i Sydøst-Asia overhodet fikk øye på og ble klar over hva det var som foregikk i Ungarn.

Og her ser jeg den kanskje største tragedien i det som nå er skjedd – tragedien i at den fransk-britiske aksjon falt sammen i tid med Sovjet-Samveldets kuing av reisingen i Ungarn. Hadde vi ikke hatt det sammenfallet i tid, ville vi hatt virkelig en chance som vel neppe kommer igjen, for å få overbevist statene i Sydøst-Asia og i den arabiske verden om at i dag er det Sovjet-Samveldet som representerer den virkelige imperialistiske fare, og ikke de vestlige nasjoner. Nå er den muligheten forspilt ved den politikk som har vært ført fra britisk og fransk side i Midt-Østen. For De Forente Stater var det nødvendig å få visshet for at Frankrike og

Storbritannia virkelig ville trekke tilbake sine styrker fra Midt-Østen, før de med full tyngde kunne gå inn for å få i gang forhandlinger om en varig løsning hvor det gjelder Suezkanalen. Før jeg forlot New York, allerede da jeg var i Washington fredag den 30te, fikk jeg vite at det forelå et tilsagn fra den egyptiske utenriksminister om at så snart det var helt sikkert at de franske og de britiske styrkene ville bli trukket ut av Port Said, var den egyptiske regjering rede til å oppta forhandlinger på det grunnlag som var lagt til rette gjennom det enstemmige vedtak om de 7 punkter i Sikkerhetsrådet og den etterfølgende brevveksel mellom Fawzi og Hammarskjöld, altså det samme grunnlag som Egypt var villig til å forhandle på ved det møte som preliminært var fastsatt til den 29. oktober i Genève – den 29. oktober da Israel rykket inn i Egypt.

Et annet hensyn som har spilt inn for De Forente Staters holdning, er hensynet til oljeledningen fra Saudi-Arabia frem til Middelhavskysten. Den oljeledningen er ikke sprengt, i motsetning til det britisk-irakske kompanis oljeledning, som ekspertene mener det vil ta minst 6 måneder å få i gang igjen. Den annen oljeledning som ikke er sprengt, og som går gjennom Saudi-Arabia, Jordan, Syria og Libanon, fører hver dag så meget olje til Middelhavet at det dekker Italias, Hellas' og Tyrkias behov, og amerikanerne har sett det som en vesentlig interesse å opptre slik at de ikke risikerte at denne oljeledningen, som er underminert i flere hundre kilometers lengde, også røk i luften og derved forverret forsyningssituasjonen med de 300 000 barrels pr. dag som nå kommer gjennom den oljeledningen.

Men på lengre sikt forklares også De Forente Staters politikk her, bl.a. det at de avholdt seg fra å stemme for Spaaks resolusjon, med deres behov for og deres ønske om å gjøre hva de kan for å vekke tilstrekkelig tillit blant araberlandene til å kunne motvirke Sovjets infiltrasjon. Jeg tror vi skal se det slik at den mulighet vi nå har for å demme opp for Sovjets infiltrasjon i Midt-Østen, som er en reell fare, og som er kommet langt – lengst i Syria, men også ganske langt i Egypt – ligger ikke i militære operasjoner, slike som den som har vært forsøkt med slik katastrofal virkning, etter min mening, fra fransk og britisk side, den ligger i å komme i et tillitsforhold til landene øst for Suez. Derved kan man mobilisere de interesser hos dem som faller sammen med Vestens interesser, mot Sovjet. Både de oljeproduserende arabiske landene, som har behov for å få solgt sin olje og få den transportert den korteste vei til markedene, og de asiatiske land, slike som Pakistan, Ceylon, India og Indonesia, som får en vesentlig del av sin varetilførsel gjennom kanalen, har en rekke felles interesser med de vest-europeiske land i å få en ordning for kanalen som garanterer fri gjennomfart. De har en felles interesse med oss i å motvirke Sovjets infiltrasjon i dette område. For Sovjet-Samveldet kan ikke kjøpe denne oljen, det har sin egen olje, og tilbyr olje til salg på verdensmarkedet. Sovjet-Samveldet kan heller ikke skaffe de tilførsler av råstoffer, halvfabrikata og ferdige fabrikata som Pakistan, India, Ceylon og Indonesia trenger til sin økonomiske utvikling. Sovjet-Samveldet kan bare skaffe en liten del av dem, og Sovjet-Samveldet kan ikke kjøpe de varene disse landene må selge for å kunne gjennomføre sine økonomiske ekspansjonsplaner. Hvis man derfor bare kan føre en

politikk som overvinner den følelsesmessige motstand som den fransk-britiske aksjon har skapt, ligger her muligheter for med diplomatiske og politiske midler å yte en effektiv motstand og føre en effektiv motpolitikk mot den sovjetiske infiltrasjon i det nære Østen. Jeg kan ikke skjønne annet enn at vi har all mulig interesse av, hvor vi har anledning til det, å stimulere De Forente Stater til å føre en slik politikk og selv opptre på en slik måte at det støtter opp under en slik politikk.

Så til slutt noen ord om FN-styrkene. Det var nødvendig for at en slik politikk som jeg her har antydnet, overhodet skulle kunne tas opp og føres frem, at britene og franskmennene så snart som mulig måtte ut av Egypt. Det var videre nødvendig for at de skulle kunne trekke seg ut, at det så raskt som overhodet mulig ble stablet på beina FN-styrker som kunne rykke inn og dekke dette tilbaketog både fysisk og prestisjemessig. Det forklarer at det var nødvendig med den improvisasjon som jo oppsetningen av FN-styrkene i Midt-Østen er. En slik improvisasjon er ikke noen enkel affære. Her sto man overfor språkproblemer, her sto man overfor forskjell i administrative ordninger mellom de forskjellige lands styrker, her sto man overfor forsyningsproblemer, her sto man overfor innviklede forhandlingsproblemer i forholdet til Egypt om hvor disse styrkene skal være, hvordan det skal ordnes med tilførselene til dem, og en rekke andre slike ting. Det er nå skapt klarhet over FN-styrkenes funksjon så langt som at styrkene stasjoneres for sitt formål ved den til enhver tid eksisterende frontlinje, innbefattet Port Said-området, slik at de, når tilbaketrekningen av de fremmede tropper er fullført, vil befinne seg langs den gamle demarkasjonslinje. Og ved på lengre sikt å sikre fredelige forhold langs grensen kan FN-styrkene kanskje gi et avgjørende bidrag til å skape en atmosfære som kan muliggjøre direkte kontakt mellom Egypt og Israel. Visse deler av FN-styrkene vil, ihvertfall så lenge opprydningsarbeidet i kanalen pågår – og det vil si minst et halvt år – være forlagt i kanalområdet. Detaljer i stasjoneringen av troppene vil ikke kunne fastlegges før avtale er truffet på teknisk nivå mellom FN-kommandoen, den allierte overkommando, Israels militære myndigheter og den egyptiske regjering, og disse forhandlinger på teknisk nivå er i gang i øyeblikket.

Siden det naturligvis aldri har vært tale om at FN-styrkene skulle drive de fransk-britiske og israelske tropper ut av Egypt, må nødvendigvis deres funksjoner baseres på avtaler med de enkelte myndigheter under hvis jurisdiksjon de okkuperte – og også de ikke okkuperte – områder står. Når således FN-styrkene i Port Said – som det sto i en leder i en Oslo-avis for noen dager siden – «ennå ikke har kommet i funksjon», skyldes dette at på det tidspunkt sto området under alliert jurisdiksjon inntil den franske og den britiske regjering hadde truffet sin beslutning om evakuering. Nå er de trådt i funksjon, fordi beslutningen er truffet. FN-styrkene ble sendt til Port Said ikke minst etter henstilling av den britiske regjering ved utenriksminister Selwyn Lloyd, som på det tidspunkt både var engstelig for at det kunne bryte ut egyptisk undergrunnsaktivitet – guerillavirksomhet – og fordi britene ønsket en foranledning til i all fall en symbolsk tilbaketrekning, en bataljon, og jeg tror man annonserte tilbaketrekningen i generalforsamlingsdebatten den 24. november. Det britiske tilbud til FN-troppene om felles patruljevirkosomhet i Port Said kunne naturligvis ikke aksepteres, for det ville ha kompromittert FN-styrkene i

befolkningens øyne om de hadde gått sammen med okkupasjonekstroppene. Under disse omstendigheter måtte FN-styrkenes funksjon i Port Said stort sett innskrenke seg til forlegning i byen, inntil den franske og den britiske regjering hadde truffet beslutning om tilbaketrekning. Når nå dette er klart, vil de bli disponert for det formål som er dem tiltenkt, nemlig overvåking av våpenhvilen og overvåking av tilbaketrekkingen av de fremmede tropper, og de er begynt på de oppgaver, etter de meldinger som foreligger.

Det kan videre minnes om at FN siden kort etter at våpenhvilen er trådt i kraft, har overvåket denne i Port Said, i Sinai og i Gaza ved de observatører som general Burns har utpekt, vesentlig fra hans personell i Våpenhvilekommisjonen for Palestina, men også til dels blant de offiserer som er stilt til rådighet sammen med enhetene i FN-styrkene. Alle parter har akseptert denne form for overvåking av våpenhvilen. At det ikke har vært nødvendig å engasjere FN-troppene i forbindelse med brudd på våpenhvilen i denne tid, er det ingen grunn til å beklage seg over.

Når det så gjelder tidspunktet for tilbaketrekningen av FN-styrkene fra Egypt, er situasjonen den at Hammarskjöld har avslått å akseptere at dette tidspunkt skal fastsettes unilateralt av den egyptiske regjering, som jeg allerede har gjort oppmerksom på. Den egyptiske regjering har godtatt Hammarskjölds formulering av dette forhold, slik at det vil kreves en beslutning av de Forente Nasjoners Generalforsamling om at FN-troppenes oppdrag i Egypt ansees som fullført, innen disse styrkene kan trekkes ut av Egypt. Dette fremgår av generalsekretærens aide-memoire fra Cairo, som vedligger hans rapport til Generalforsamlingen den 22. november. Denne ordning er forenlig med respekten for Egypts suverene rett til selv å avgjøre om det ønsker at FN-troppene skal være til stede på dets territorium. Denne rett er en selvsagt ting, og hverken den norske eller noen annen regjering ville vel ha ønsket å stille tropper til de Forente Nasjoners bruk i Egypt, eller noe annet land for den saks skyld, med mindre dette skjedde med vedkommende lands eget samtykke. Vi ville ikke ønske å påtvinge noe land våre styrker. Det er hvirvlet opp megen uklarhet omkring dette elementære forhold, som ikke uttrykker noe annet faktum enn at FN-troppene ikke er tenkt brukt som noe organ eller instrument til å tvinge igjennom noen bestemt politikk hverken i den ene eller den annen retning.

Så hevdes det at forberedelsene til oppsettingen av FN-styrkene har vært mangelfulle. Men der er sannheten at oppsettingen av FN-styrkene ikke var forberedt i det hele tatt, den kunne ikke forberedes. Den er en improvisasjon, og den er en improvisasjon av et foretagende som aldri før har vært forsøkt.

At det er begått feil, er sikkert. Men en så nøktern og erfaren militær som den finske general Martola, som nå er generalsekretærens rådgiver, har overfor den norske representant i den rådgivende komite uttalt at hele affæren for ham fortoner seg som noe av et mirakel, når en tenker på den fart det hele har gått med, og de nærmest hasardiøse politiske tilstander som etableringen av styrkene har foregått under. «Jeg minner», sier Engen, som har skrevet dette jeg så siterer, «om Pearsons telegram til general Burns da denne 4. november ble bedt om å ta på seg oppgaven

som sjef: «You will probably answer that this task is impossible. I now beg you to do the impossible.»

Man bør vel ikke nå, når faren forhåpentlig er glidd over, helt se bort fra at uten dette initiativ, som for øvrig ble unnfanget under en telefonsamtale mellom statsminister Eden og den kanadiske statsminister St. Laurent etter det fransk-britiske ultimatum til Egypt, ville vi i dag sannsynligvis ha befunnet oss i en situasjon hvor i all fall Storbritannia og Frankrike innviklet i en krig i Midt-Østen, hvor araberne ville ha blitt holdt oppe av Sovjet-Samveldet og hvor tilstedeværelsen av russiske tropper i form av «frivillige» ville ha fått verdensfreden til å henge i en tynnere tråd enn noen gang siden den annen verdenskrig, Berlinkrisen og Koreakrigen innbefattet. Det skjedde jo også visse ting i Øst-Europa på samme tid som ikke akkurat beroliget den russiske generalstabs nerver.

Hvor det så gjelder de Forente Nasjoners fredsmål i Midt-Østen, har vi diskutert vårt syn på det i vårt innlegg i generaldebatten: FN-styrkene kan ikke påtvinge noen stat i Midt-Østen politiske løsninger. Det var vel heller ikke Stortingets tanke da det vedtok norsk bidrag til FN-styrkene. Det er ingen grunn til å legge skjul på at opprettelsen av FN-styrkene ikke bare skulle fylle det formål å få slutt på krigshandlingene øyeblikkelig, før Sovjet-Samveldet fikk anledning til å engasjere seg på arabisk side ved «frivillige»; de skulle også gjøre det mulig for Storbritannia og Frankrike å avbryte operasjonene med en begrunnelse som, så vidt mulig, satte dem i stand til å redde ansiktet. For å fylle disse formål, måtte man presentere FN-styrkene som en fullbyrdet kjensgjerning både overfor russerne og verden for øvrig. I de kritiske dager dreide det seg ofte om timer hvor avgjørelser måtte treffes. Norges raske tilbud om tropper og Stortingets øyeblikkelige bifall kom i det psykologisk avgjørende øyeblikk for utfallet av hele operasjonen. På intet tidspunkt er det fra britisk eller fransk ansvarlig hold, meg bekjent, blitt fremholdt at det er handlet på en måte som er i strid med britiske eller franske interesser.

Jeg vil også gjerne med bakgrunn i det som er sagt på møtet her for en uke siden, få nevne at under samværet i New York var det intet tegn på noen misstemning overfor oss fordi vi saklig tok et annet standpunkt enn Storbritannia og Frankrike. Den første dag fikk jeg møte og hilse på Selwyn Lloyd. Han spurte meg: Har vi vært uskikkelige? Jeg svarte: Dere har vært veldig uskikkelige. Så ble jeg invitert til lunch, og vi snakket saklig om det hele den samme dag. Vi var i nær kontakt med dem i den vesteuropeiske gruppe og også særskilt. På samme måte hadde vi kontakt med den franske delegasjon hele tiden. Jeg tror det er mulig når vi nå kommer til møtet i Atlanterhavspaktens råd i Paris, at man der kan få en saklig diskusjon om det som er skjedd, som grunnlag for en stillingtagen til den rapport fra tremannskomiteen – som jeg har vært medlem av – som trekker opp retningslinjene for det politiske samarbeid innenfor Atlanterhavspakten i årene videre fremover.

Formannen: Jeg takker utenriksministeren for denne redegjørelse.

Hambro: Jeg tror vi alle er utenriksministeren meget takknemlige for hans redegjørelse her. Han har muligens misforstått noe den stemning som var i komiteen

i det møte den hadde da han ikke kunne være til stede. Jeg vil gjerne understreke hva jeg uttalte da: Jeg har ikke kritisert noen uttalelse som utenriksminister Lange har kommet med, og det er mulig at når vi har alle momenter for en vurdering til stede, vil vi se det annerledes enn vi ser det i dag. Jeg fremhevet at det som var av avgjørende betydning for komiteen, var å bli holdt à jour, hvilket vi ikke kunne si å ha vært, idet vi bare hadde hatt meldinger i dagspressen å gå etter.

Men det var et par spørsmål jeg gjerne ville stille: Man har jo, i hvert fall hos oss, oppfattet det slik at Amerika hadde tilbudt å føre frem disse troppene som ble stillet til disposisjon. Men så plutselig ble de dirigert til Napoli, og det måtte treffes en avtale med Swissair. Var det noen bestemt begivenhet som hadde gjort at Amerika inntok en annen holdning, eller hadde det hele tiden vært tanken at troppene bare skulle komme til Napoli, hvor det intet var forberedt for dem? Når det i almenheten festet seg det inntrykk at her var det hele utilstrekkelig forberedt, skyldtes vel det i første rekke oppholdet i Napoli og de vanskeligheter man hadde med å sørge for transport videre.

Utenriksminister Lange: Jeg kan svare på det med en gang. Det var en rent politisk overveielse som lå til grunn for at man forandret den opprinnelige beslutning om at amerikanske fly og amerikanske flymannskaper skulle ta FN-troppene til Egypt. Man ville ikke gi Sovjet-Samveldet det aller minste påskudd til å forlange at det også skulle komme inn med sine fly og sine mannskaper i noen som helst form i området. Derfor besluttet man seg til – og det var FN som besluttet seg til det – å begrense den amerikanske transporten til Napoli og så finne en helt nøytral ordning for den videre transport, og man henvendte seg da i første omgang til Swissair. Nå er det siden forhandlet med Egypt, og det er truffet en ordning i forståelse med Egypt, hvoretter Canada har overtatt det.

Hambro: Så nevnte utenriksministeren at navnet på denne styrke «Emergency force» markerte at det var en éngangsoperasjon. Men språklig gjør det jo ikke det. «Emergency Exit» betyr ikke at det er en utgang som bare skal benyttes én gang, men at det er en permanent nødutgang. Det har noen betydning for oss å vite om det er tanken at man skal ha en permanent «emergency»-styrke, og det er vel et spørsmål som er under overveielse, men som ikke er avgjort.

Utenriksminister Lange: Det er helt på det rene at man ikke har tatt noe standpunkt til denne styrke ut over den foreliggende situasjon. – Det er ikke «Emergency» som er avgjørende hvor det gjelder midlertidigheten, men det er «Middle East» som er avgjørende.

Men jeg sa i mitt innlegg med fullt overlegg at jeg syntes det var all mulig grunn for Generalforsamlingen til å overveie om man ikke skulle oppsette en slik styrke i beredskap, altså ikke slik at den var samlet til enhver tid, men slik at det til enhver tid var utpekt enheter som man kunne kalle inn hvis det oppsto en situasjon som gjorde det ønskelig eller nødvendig. Det håper jeg vil bli tatt opp. Jeg synes i

hvert fall at den norske delegasjon bør forfølge den tanken under de videre forhandlinger på Generalforsamlingen.

Hambro: Tør jeg spørre om den berømte militærkommissjon som FN har hatt i en rekke år, og som, etter hva der stod i amerikansk presse for noen år siden, kun hadde vært i stand til å fatte én eneste beslutning, nemlig med takk å motta en innbydelse til å delta i en andejakt i Nord Dakota i 1954 – om den overhodet har vært med å operere i denne sak, eller om den er helt sjaltet ut.

Utenriksminister Lange: Den har overhodet ikke vært med i denne operasjon. Den er Sikkerhetsrådets organ, og hele denne operasjon skjer i Generalforsamlingens regi.

Hambro: Jeg vil gjerne ha sagt at det som i almenheten og i pressen – ikke så meget i Norge kanskje, som i Danmark, for ikke å snakke om England og Frankrike – stadig har kommet til uttrykk, det er at den eneste som står som seierherre etter alle disse aksjoner er hr. Nasser. Men i alle de forskjellige innlegg har man jo overhodet ikke understreket og betonet at i 7 år har Nasser sabotert alt som har vært gjort fra FN. Han har truet, siste gang nu i år, med å utslette Israel, han har diskriminert i kanalen, han har gjort alt det som er forkastelig, og som er provokatorisk, med støtte av sine tyske rådgivere. Vi er sikkert alle enige med utenriksministeren om det dypt tragiske i at denne aksjon i tid skulle falle sammen med den russiske aksjon i Ungarn. Men etter hva det har vært meddelt i pressen i de siste par dager, har jo den egyptiske øverstkommanderende nu offentliggjort at araberstatene hadde gjort alt i stand til å utslette Israel, og at de skulle gå til felles angrep på Israel den 28. oktober. Jeg vet ikke om det har vært fremme i debatten der borte, eller om dette har vært viet den oppmerksomhet som hans meddelelse synes å ha krav på: Ikke minst i Frankrike, som jo er sterkt truet i hele sin posisjon i Nord-Afrika, er det en levende engstelse for den virksomhet som har vært utfoldet av Nasser. Det har jo, som utenriksministeren også understreket, lyktes å skape det inntrykk, i all fall øst for Suez, at det som har foregått i Ungarn, er av sekundær betydning i forhold til det som foregikk i Egypt. Men for bevisstheten er jo det folkemord, for å bruke det uttrykk, som har foregått i Ungarn, av helt andre dimensjoner enn det brudd på paktens forutsetning som England og Frankrike har gjort seg skyldig i, hvorved de muligens – jeg henviser til Trygve Lies artikkel i Morgenbladet i går – har forebygget en krig av store dimensjoner i Midt-Østen og berget Israel.

Det er et held at man har kunnet bringe på benene de styrker som nu skal oppholde seg i kanalsonen, og det er en vinning at det er en tallmessig så sterk kanadisk representasjon som det er; for det ville ha vært svært lite betryggende om hovedvekten i disse styrker skulle ligge på tropper fra Tsjekkoslovakia, Jugoslavia, Indonesia og Burma, og jeg kan ta med Pakistan og Ceylon, med et sterkt islamittisk og sterkt øst-blokk-innslag. Nu ser det jo ut for at det skal lyktes å bringe ordnede forhold i sonen.

Det ble opplyst her sist at egypterne var begynt å forberede en hel blokering av kanalen allerede i august i år med sementlastede skib som skulle senkes, så et forsøk på å fremstille det – jeg mener ikke at utenriksministeren har gjort det – som om Egypt har vært i noen henseende uskyldig, eller ikke har gjort alt for å tilrettelegge situasjonen for den aksjon fra britisk-fransk side som fant sted, synes å være åpenbart uriktig. Det er helt klart.

Jeg beklaget at Norge stod sammen med India som forslagsstiller til en av resolusjonene, og det fremgikk jo også av utenriksministerens redegjørelse at India fremdeles er meget vaklende i sin holdning. Det har jo også delvis spillet et dobbeltspill, det er det ikke tvil om.

Utenriksminister Lange: Får jeg si at Norge ikke sto som forslagsstiller sammen med India til noen av disse resolusjonene. Norge har påvirket India til å endre en resolusjon som det hadde fremsatt, i en etter vår mening gunstig retning, men sto ikke som medforslagsstiller.

Hambro: Imidlertid sto det i alle avisene at Norge var med blant forslagsstillerne til en av disse resolusjonene. Nå har jo ikke vi som er medlemmer av komiteen, adgang til å ta med oss en stab av medarbeidere fra ledelsen i departementet, men vi har da en viss evne til å lese aviser og huske hva det står i avisene.

Når man nu skal ha møte i NATO, ligger det jo meget vel til rette slik som forholdene synes å ha utviklet seg. Jeg synes det er en stor betryggelse at general Gruenther er kommet tilbake til Amerika, for med all respekt for de personer som opptre i den amerikanske politikk, må jo de som husker noe tilbake i Statene, ha lov til å ha en dyp mistillit til hr. Herbert Hoover jr., som var mer tysk enn amerikansk under krigen, en av dem som hjalp frem hele bevegelsen «America first», og som vi hadde meget å kjempe med i de årene. Hans engelskfiendtlighet i de forskjellige år har vel vært kjent. Nu skiftes han jo ut, så vidt man kan forstå. Jeg vet ikke om utenriksministeren har noe kjennskap til hvem som vil bli hans ettermann. Da vi er partnere med Amerika i ganske stor utstrekning, har det jo noen betydning for oss. Jeg ser alltid med en viss engstelse at vi for nøye følger den amerikanske utenrikspolitikk, som vel i realiteten har visse materialistiske og imperialistiske mål, like vel som annen politikk. Men hvis man for fremtiden ville sørge for at komiteen, og derigjennom Stortinget, ble holdt bedre à jour enn vi har vært holdt i denne tid, ville det være en stor vinning, for begivenhetene har jo utviklet seg fra dag til dag, og alene å ha telegrammene i avisene å dømme etter er forholdsvis lite tilfredsstillende.

Den store fare for Europa i dag er naturligvis Sovjets infiltrasjon ikke bare i Midt-Østen, men i særlig grad i hele Nord-Afrika, og den aktive medvirkning som Nasser og Egypt har ydet til dette, slik at man kan vente et fremstøt mot «Europas buk», for å bruke et uttrykk som var aktuelt under den forrige krig. Jeg håper at utenriksministeren, når han kommer tilbake fra møtet i Paris, vil være i stand til å gi

de fylldigst mulige opplysninger om hvorledes man innen NATO-organisasjonen og Rådet der ser på de farer som foreligger på dette punkt.

Formannen: Jeg vil først beklage det som hr. Hambro sa om utenriksministerens medarbeidere. Jeg tror det er en stor fordel at de er tilstede i dette møte.

Hambro: Unnskyld, det har jeg ikke bestridt. Jeg sa at vi har ikke noen medarbeidere. Deri ligget ikke noen kritikk over de medarbeidere som er til stede.

Formannen: Det er jeg klar over, men det lå vel en liten kritikk i det at utenriksministeren tok sine medarbeidere med seg. Jeg tror det er en meget stor fordel at de som senere skal behandle sakene, også får høre de debatter som føres her, og de meninger som kommer til orde her.

Så vil jeg bare få lov til å gjøre oppmerksom på en eneste ting. Hr. Hambro sa at det eneste FN's militærkommisjon hadde gjort, var å motta en innbydelse til en andejakt. Det er jo et vitterlig forhold at det foreligger utarbeidet hele planen til en internasjonal politistyrke, men at stormaktene ikke kunne bli enige om hvordan styrken skulle brukes og hvor den skulle plaseres, og siden har det vært umulig å gjøre noe med saken.

Selvik: Jeg har ikke noe å bemerke til utenriksministerens fyldige og greie redegjørelse. Så langt jeg er i stand til å bedømme den, er den analyse han ga og vurderingen av den aktuelle situasjon, nøyaktig og riktig, og jeg er helt ut enig i det som han trakk opp som et program så å si for de vestlige makters opptreden, at det gjaldt om å opparbeide et nytt tillitsgrunnlag i landene øst for Suez. Det er en uhyre vanskelig oppgave, dobbelt vanskelig etter at England og Frankrike vel har kompromittert seg i den grad at de vel – og det er jeg enig med utenriksministeren i – har satt seg selv utenfor. Vi har da ikke noe annet å se hen til enn at USA skal ta ledelsen. Men det forutsetter vel en ganske vesentlig omlegging av De Forente Staters politikk på mange måter, at man må flytte over fra de rent militære arrangementer og over på økonomiske, og der kommer hjelpen til de underutviklede land etter min oppfatning ganske sterkt inn i bildet. Jeg har ikke utenriksministerens tale her for meg, men jeg leste igjennom den i går kveld, og jeg noterte med tilfredshet at han var nokså sterkt inne på det.

Men der er en annen ting, en annen vanskelighet, og det er Israel som ligger der det ligger, og jeg er glad for at utenriksministeren tilkjennega så klart som han gjorde at staten Israel den er kommet der for å bli. Det er vel noe som de vestlige stater er nødt til å si fra om på en helt utvetydig vis, og da spørres det jo hvilke muligheter der er til å komme på bedre talefot med araberstatene. Utenriksministeren betonet der – og det er jeg naturligvis helt enig med ham i, og jeg går ut fra at vi vil være det, alle, – at det ikke vil være noe tilfredsstillende å falle tilbake til den situasjon som har vært i de siste 7-8 år, men at man må søke å finne frem til en løsning av problemene gjennom forhandlinger. Og som et alminnelig

synspunkt er jeg naturligvis enig i, at når man skal forhandle seg frem til en løsning, må begge parter gi innrømmelser. Utenriksministeren understreket at det måtte gis innrømmelser på Israels side så vel som på arabisk side. Men jeg spør meg selv: hvilke innrømmelser kan for eksempel Israel gi der? Landet er jo så lite at noen slags territoriale innrømmelser kan vel neppe komme på tale. Så har man dette arabiske flyktningeproblemet. Selvsagt må Israel legge godviljen til og ikke stramme sine krav til sikkerhet i forhold til araberne altfor sterkt. Men det enorme flyktningeproblemet der, kan Israel på noe som helst vis medvirke til at det spørsmålet kan bli løst? Hele forholdet med Nasser og araberstatene virker inn på forholdet mellom de vestlige land og araberstatene i den grad at det så å si er kjernes spørsmålet.

Ellers har jeg ikke stort å si.

Vi snakket jo om den norske delegasjons holdning i forrige møte. Jeg trodde for min del at den sak ble nokså bra klarlagt da, og det var vel den enstemmige oppfatning her så å si – og for min del mente jeg – at den norske delegasjon hadde opptrådt i samsvar med denne komite og med det som et så godt som enstemmig Storting hadde gitt uttrykk for i den utenrikspolitiske debatt som vi har hatt. For min del kan jeg gjerne si, at det var vel bare et eneste spørsmål som kanskje ble sittende igjen hos oss, og det var nettopp dette spørsmålet om de ungarske representanter som opptrådte der og i FN. Men det spørsmålet har utenriksministeren besvart nå i dag, og jeg for min del har ingen ting å bemerke til det.

Isachsen: Jeg vil også gjerne si at jeg var meget glad over å høre utenriksministerens klare redegjørelse, og er helt enig i de standpunkter som den norske delegasjon har tatt i de spørsmålene som er oppe. Standpunkter som jeg tror er helt i overensstemmelse med Stortingets oppfatning. Men det er to punkter som jeg gjerne vil få lov til å spørre om. Det ene er det som sinnene her hjemme har vært nokså sterkt opptatt av – presse og kringkasting også – nemlig spenningsforholdet mellom De Forente Stater på den ene side og Frankrike og England på den annen side. Det kom jo for noen dager siden en nokså urovekkende opplysning i Kringkastingen om at den nåværende statsminister Butler i England på en forespørsel hadde svart at forholdet mellom England og Amerika er kjølig og «kan overhodet ikke bli kjøligere». Slik ble det referert i Kringkastingen, og det var en temmelig kraftig uttalelse. Hvis utenriksministeren kan opplyse noe om hvordan det har utviklet seg i den senere tid, vil det sikkert interessere komiteen.

En annen ting som jeg også vil få nevne, er det angrepet som det sovjetrussiske regjeringsorganet, Izvestija, søndag hadde om hjelpearbeidet for flyktningene fra Ungarn. Jeg har et UP-telegram om hvordan Izvestija fremstiller at dette hjelpearbeidet arter seg. Det hevdes at «flyktningene blir holdt nesten som fanger i konsentrasjonsleirer med piggtrådgjerder omkring og der sult og epidemier herjer, mens skumle individer lusker rundt i leirene for å finne rekrutter til den franske fremmedlegion og til nattklubbene i Paris.»

Det er den vanlige angrepsform som vi ikke legger stor vekt på, men med den skjerpelse av den kalde krigen som sikkert er i emning, gjør det psykologiske

moment, som utenriksministeren var inne på betydningen av, seg sterkt gjeldende i de nøytrale land – jeg tenker på India og på det fjerne Østen. Og der tror jeg at slike meldinger som dette hos individer som ikke er vant til kritisk bedømmelse, vil feste seg på en slik måte at det er grunn til offisielt å tilbakevise med indignasjon et slikt angrep på samtlige land som deltar i flyktningearbeidet. Jeg vil forespørre om det kunne tenkes at Norge kunne ta et initiativ her om å få samtlige land som hjelper til i flyktningearbeidet, til med indignasjon å tilbakevise dette, for det kan ha stor psykologisk betydning for flyktningearbeidet som er et rent humanitært arbeid, og ingen av disse påstandene i Izvestija har noe med sannheten å gjøre. Jeg tror ikke man skal undervurdere den alminnelige avislesers evne til å bedømme det han leser, men det er forskjellige måter å lese en avis på, og det kan alltid være dem som vil si at noe fnugg av sannhet kan det vel være i dette at det her foregår en verving av grubearbeidere til farlig arbeid o.s.v. Slikt kan feste seg hos mange som ikke er vant til kritisk å vurdere det som står i avisene.

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne begynne med å svare på Isachsens spørsmål. Jeg går ut fra som en selvfølge at den slags påstander som ble sitert fra Izvestija vil bli ettertrykkelig tilbakevist under debatten i Generalforsamlingen, og er blitt det under den debatt som er foregått nå om Ungarn. Men vi er jo der også avhengige av hva nyhetsbyråene mener er godt stoff for avisene. Men jeg går også ut fra at hvis og når generalsekretæren nå, som det ser ut til å være muligheter for, får anledning til selv å reise til Ungarn, og selv å se også på flyktningearbeidet, som jo er skjedd etter oppfordring fra de Forente Nasjoner, vil den slags propagandapåstander – som jo ikke er noe nytt – kunne tilbakevises. Det har jo vært den sovjetiske holdning til arbeidet for flyktningene i alle år, deres eneste helt gjennomførte standpunkt har vært at flyktningene skal repatrieres til det land de er flyktet fra, enten de vil eller ikke.

Når det gjelder spenningsforholdet mellom De Forente Stater, Storbritannia og Frankrike, er det riktig at det var særlig i den første tiden etter den britisk-franske intervensjon en merkbar irritasjon fra øverst og nedover i den amerikanske administrasjon. De følte det så at det hadde vært et flagrant tillitsbrudd, fordi de ikke hadde vært holdt orientert om hva som var tanken, og ikke fått noen meddelelse om den forestående aksjon, og det resulterte i, som Selwyn Lloyd sa til meg: «Faktisk har de avbrutt den diplomatiske forbindelse med oss», sa han om den amerikanske delegasjon ved Generalforsamlingen – «de vil ikke snakke med oss». Jeg tror at den situasjon har rettet seg ganske vesentlig i løpet av den siste uke, etter at det nå er gitt tilsagn – og bindende tilsagn – fra britisk og fransk side om å trekke sine tropper ut av Egypt. Det har jo også fått sitt uttrykk i at den amerikanske regjering offentlig har aktivisert den komite som skulle hjelpe til med oljeforsyningene til Europa. Det ble sagt meg under samtaler i Washington sist fredag, at det at man hadde ventet så lenge med å aktivisere, hadde ikke forsinket det praktiske arbeid fordi selskapenes representanter hadde vært i arbeid hele tiden. Det gjorde heller ikke noen forskjell i tid, for de skipene som skulle omdirigeres, måtte først frem til sine bestemmelsessteder og få losset sin last der før de sattes inn

i nye forsyningsruter. Men det var brukt som et bevisst politisk press på Storbritannia og Frankrike for å få dem til å ta sin beslutning om å trekke seg ut. I den sammenheng vil jeg bare si til hr. Hambros spørsmål om Hoovers ettermann at det later til å være på det rene at Hoover kommer til å gå av som viseutenriksminister. Det er ikke endelig avgjort, så vidt jeg skjønner, hvem som blir hans etterfølger, men det er sannsynlig at det blir den tidligere guvernør i Massachusetts, Christian Herter. Det går forlydender, som jeg ikke kan bekrefte og heller ikke avkrefte, om at han vil bli satt på som viseutenriksminister med tanke på å avløse Foster Dulles som utenriksminister når han sannsynligvis trekker seg tilbake i løpet av et års tid. Han vil jo da være 70 år, og selv om han har vist en fantastisk evne til å komme seg etter sin siste operasjon, er det vel rimelig at han ikke har den samme kraft lenger som han hadde, rent fysisk. Men dette er forlydender, og jeg kan ikke gi det for mer enn det er.

Hvor det gjelder hr. Hambros beklagelse over at vi ikke har holdt komiteen underrettet, vil jeg bare gjerne opplyse at vi har som vanlig sendt til komiteens formann – altså i hr. Finn Moes fravær har vi sendt til hr. Sundt – alt det stoff som er kommet av telegrammer og av andre ting i meldinger fra delegasjonen i New York, for at komiteens medlemmer skulle kunne holdes à jour som de pleier. Vi har ikke forholdt oss på noen annen måte i år enn i tidligere år i så måte. Det kan vel sies med en viss rett at delegasjonen i New York ikke har maktet, siden den ordinære generalforsamling begynte, å sende så hyppige og så fyldige rapporter som før, og det skyldes rett og slett fysisk utmattelse. I de dagene – det var 10 dager – hvor den ekstraordinære generalforsamlingen pågikk, ble det arbeidet klokken rundt. Både sjefer og underordnet personale hadde minimal søvn. De var, da hele den store tilreisende delegasjon kom, utkjørt på forhånd, og da den store delegasjon kom, økte det presset på dem, og det ligger altså restanser av ferdig diktete rapporter som det simpelthen ikke har vært fysisk mulig for det personale vi har, å få skrevet ut og få ekspedert. Jeg tror vi har all mulig grunn til å yte alle ved vår delegasjon i New York den fulleste honnør for den innsats de har gjort og fortsetter å gjøre i den situasjon vi har hatt, som har betydd en svær ekstra belastning på dem, arbeidsmessig og på annen måte.

Hvor det så gjelder selve de politiske spørsmålene, er det ikke fra Generalsekretærens side godtatt tropper fra noe satellittland. Det er tilbudt tropper fra to satellittland, Tsjekkoslovakia og Romania, men generalsekretæren har uttrykkelig erklært at han vil sammensette sin styrke slik at den er geografisk og politisk fornuftig avveiet, og han har altså ikke tatt med en del av de mest rabiante latin-amerikanske antikommunistiske land og ikke tatt med noe satellittland, og han har ikke villet ta med Holland og Belgia fordi de har kolonier. De land han hittil har akseptert, er Canada, Columbia, Danmark, India, Norge og Jugoslavia – ikke noe satellittland. Så dette at Nasser står igjen som seierherre – ja, i en viss utstrekning kan man selvfølgelig si det – men der tror jeg, hvis man ser på hvordan hele saken har utviklet seg, at ansvaret for det i meget stor grad må legges på Frankrike og Storbritannia. Det å begynne sin kampanje mot en mann i den arabiske verden med å utnevne ham til en ny Hitler, det er å bygge ham opp; for «Hitler» er ikke noe

skjellsord i den arabiske verden, Hitler er i den arabiske verden en *helt* fordi han var imot jødene, og det å kalle Nasser for en Hitler, er å gjøre ham større i arabernes øyne enn han var. Og det er dessuten å bygge ham opp, fordi man ser bort fra den forskjell i maktgrunnlaget som der er tross alt mellom en Nasser og en Hitler. Det er en forskjell i kvantitet som slår om i kvalitet, for å sitere en gammel lærd dialektiker. Og så at man angriper ham uten å ha sikret seg konsens til en politiaksjon – altså gjør en politiaksjon på egen hånd, og så – for at det ikke helt skal utvikle seg til en ny spansk borgerkrig-situasjon eller en ny Korea-krig – finner å måtte bøye seg for FN midt under aksjonen – alt dette blir en serie av feil etter hverandre, som gjør at han foreløpig står igjen som den som kan få folk til å glemme at han har lidt et dundrende nederlag, for det er jo det han har gjort. Den israelske aksjon avslørte at den egyptiske hær fremdeles ikke er noe verd tross alt russisk materiell den har fått, men ennå ikke lært å mestre, og den avslørte at moralen i den egyptiske hær er mildest talt slett. Men fordi det hele ble komplisert ved den britisk-franske intervensjon, og da så de Forente Nasjoner måtte opptre som de opptrådte, har han kunnet få skjøvet det i bakgrunnen og få det glemt, og sitter der tilsynelatende som seierherre. Det eneste som kan rette opp den situasjon, det er en politikk som – jeg nevnte det i mitt første innlegg – en politikk som virkelig får gjort bevisst de motsetninger i interesser som er mellom diktatoren Nasser som sitter skrevet over Suezkanalen, og både de oljeproduserende arabiske land og de asiatiske land. Og med en klok politikk tror jeg det kan gjøres bevisst. Men det krever stor innfølnings- og innlevelsessevne fra de vestlige politikeres og diplomaters side i forhold til mentaliteten i disse land, og det er en politikk som vil ta sin tid. Men jeg tror det er den eneste mulige politikk, for jeg tror dette er en demonstrasjon av at den gamle maktpolitikens metoder i våre dager ikke fører frem.

Og så bare et ord om grunnene til at FN-resolusjonen i denne situasjon ikke har tatt med den historisk riktige fordømmelse av Nassers og Egypts tidligere handlinger. Det er betinget av den eneste ting at man måtte ha to tredjedels flertall. For å få to tredjedels flertall måtte man unnlate å ta det med, for ellers ville den arabisk-asiatiske gruppe ha falt fra. Altså med den sammensetning som Generalforsamlingen har nå, 79 medlemsland, hvorav 25 i den afro-asiatiske blokk, har de – hvis de slår seg sammen med østblokken – veto mot enhver beslutning av Generalforsamlingen, da de 25 pluss østblokken kan forhindre gyldig vedtak med to tredjedels flertall.

Hambro: Jeg takker utenriksministeren. Hvis vi den hele tid hadde vært å jour med utenriksministerens resonnement, er jeg sikker på at vi alle ville ha følt oss mer tilfreds og noget beroliget. Jeg tror ikke noen av komiteens medlemmer har fått de meldinger. Jeg kan naturligvis ikke si hvorvidt de er kommet til komiteens formann – det vet kanskje sekretæren – men komiteens medlemmer har ikke sett noen av dem, hvilket vi altså beklager, og det kan ikke Utenriksdepartementet lastes for. Jeg er sikker på at det er riktig alt hva utenriksministeren har sagt om det hårde arbeidspress for dem som sitter der i New York.

Men det var et spørsmål som utenriksministeren ikke berørte, – det spørsmålet jeg nevnte om den egyptiske overkommanderendes avsløringer av sine egne planer – og i den forbindelse har jeg et tilleggsspørsmål: Har man overhodet i FN eller i delegasjonene berørt Nassers utvisning av jøder og den måte hvorpå det er skjedd etter de beste Hitler-mønstre? Jeg har ingen tvil om at utenriksministerens psykologiske svar på spørsmålet om Hitler er helt riktig. Jeg vet ikke om alle komiteens medlemmer trekker noen parallell til Egypt, men det har sin lille interesse at man stillet spørsmålet til rekruttene innen et stort svensk regiment hva de visste om Hitler – og at det bare var 12 prosent av rekruttene som kjente Hitlers navn. Det viser hvor fort tingene glemmes også i våre land. Det var derimot 41 pst. som kjente navnet Quisling. Men den måte hvorpå Nasser ordnet det med utvisningen etter de beste tyske mønstre, har jo også en karakter som gjør det naturlig å bringe den opp i FN.

Utenriksminister Lange: Den erklæring som hr. Hambro henviste til, fra Egypts øverstkommanderende, forelå først etter at jeg hadde forlatt New York, så jeg kan ikke si noe om hvorvidt den har vært tatt opp til drøfting der. Det ble nevnt under en times samtale som jeg hadde med den israelske utenriksminister at de følte seg forvissnet om at hvis de ikke hadde slått til på det tidspunkt hvor de gjorde, og hvis ikke Frankrike og Storbritannia hadde grepet inn, ville det kommet et konsentrert angrep på Israel. Men FN-observatørene på stedet er jo tilbøyelig til en noe avvikende vurdering i så måte, og til å vurdere meddelelser som etterhånden er kommet fra den egyptiske øverstkommanderende, som ikke så lite av skryt. Men det er selvfølgelig uhyre vanskelig å gjøre seg opp noen helt sikker mening om det.

Hvor det gjelder utvisningen fra Egypt, så var det sterkt på tale både fra fransk og britisk side å reise dette spørsmålet i FN. De ville jo vært de første til det, de pluss Israel. Men de har foreløpig besluttet seg til ikke å gjøre det, og vi syntes det var naturlig å overlate initiativet til dem hvis statsborgere det i første rekke gjaldt – så vi hadde i all fall ikke før jeg reiste fra New York tatt under overveielse noe særlig norsk eller nordisk initiativ på dette punkt.

Men jeg kan kanskje, før jeg går over til å si litt om NATO, gi en opplysning som også kom i telegram i dag, og som jeg skal få referere ordlyden av:

«I møte i den rådgivende komite i dag ga oberst Katzin noen opplysninger om ryddingen av Suezkanalen. Han sa at foreløpige opplysninger viste at det er senket tyve båter nord for våpenstilstandslinjen og 24 syd for den + to broer. General Wheeler med 20 eksperter er underveis for å foreta grundigere undersøkelser. Man tar sikte på en opprydningsaksjon i tre faser. Under den første skal man rydde en renne på 25 fots dybde ved å flytte de senkede gjenstander til side. Under annen fase skal gjenstander fjernes, mens tredje fase tar sikte på en alminnelig opprydning. Med en renne på 25 fots dybde kan båter opptil 10 000 tonn passere og man vil muligens kunne opprettholde 75 prosents normal trafikk». – Og det ble nevnt for meg før jeg reiste, at man regnet med at den første fase kanskje kunne være avsluttet i løpet av en og en halv – to måneders tid. – «Bergingsfartøyer –

svenske, hollandske, danske og tyske er underveis og vil være på plass i neste uke. FN skal også overta britisk/fransk redningsmateriale.»

Det betyr da at forberedelsene til opprenskningsaksjonen er i gang. Det var den alminnelige oppfatning i FN, at når man fikk syn for sagn for at tilbaketrekningen av de britiske og franske tropper virkelig var alvor, så ville Egypt gå med på at man gikk over fra de forberedelser som de har akseptert, til virkelige operasjoner når det gjelder rydningen av kanalen. Det vil selvfølgelig påvirke oljesituasjonen for Europa, skjønt båter inntil ti tusen tonn kanskje ikke er så store hvor det gjelder tankskipsfarten.

Bøyum: Det kjem stadig meldingar i våre blad om at transporten av krigsmateriell til desse statane i Midt-Austen held fram som han har gjort og kanskje til dels er forsterka. Når eg har vurdert det, har eg fått mine tvil om kva som vil henda når Frankrike og England dreg sine troppar tilbake. Har FN ein juridisk rett til å krevja at troppane deira skal bli ståande der som eit slag trygd for kanalen, og vil FN gjera det og vil Egypt gå med på det? Dersom Egypt har som mål å få fullt herredømme over denne kanalen, kva vil så FN gjera for å koma fram til tingingar og eit resultat av tingingar slik som eg trur det er alle si meining – både i Europa og i Amerika – at ein bør koma fram til, nemleg slik at ein får ei trygd for at kanalen vert internasjonalt bruka og at det vert rett for alle til å bruka han i fred og i krig? Det seier seg sjølv at Russland har den aller største interesse av å få bruka kanalen som eit trugsmål.

Utenriksminister Lange: Jeg kan kanskje få lov å svare med en gang. De meldingene som står i norsk presse, særlig en del av norsk presse, er sterkt misvisende. Vi har undersøkt det gjennom NATO-kanaler. For det første viser det seg at stikk i strid med det som har vært sendt ut i propagandistisk hensikt fra israelsk og fra fransk og britisk hold, er 80 pst. av det materiell som henholdsvis Israel og Frankrike og Storbritannia har erobret fra Egypt, britisk og fransk, og ikke russisk materiell. Det henger sammen med de tidligere situasjoner, hvor det jo var Storbritannia og Frankrike som var forsyningskilden for Egypts opprustning.

For det annet foreligger det gjennom NATO-kanaler også opplysninger om at man ikke har noen beviser for at det i det siste er kommet nytt materiell selv til det mest infiltrerte land, nemlig Syria, utover det som er oppfyllelse av tidligere bestillinger – altså bestillinger som har vært foretatt lenge før denne situasjonen oppsto. Der er endel russiske fly i Syria, men hvor mange vet man ikke nøyaktig. Noen stor økning i antallet russiske fly i Syria i den siste tiden har man ikke kunnet konstatere, og for Tyrkia skulle det ikke være noen heksekunst å kunne følge med i det som foregår på den andre siden av grensen der.

Jeg tror nok at man skal regne med at der i denne situasjonen kommer en hel del meldinger som ukritisk gjengis i avisene, og som har relativt lite grunnlag i kjensgjerninger.

Jeg glemte sist å svare på et spørsmål fra hr. Selvik om hvilke innrømmelser det kan tenkes at Israel skulle kunne gjøre for å få fred med araberne. Hvor det

gjelder hele den israelsk-arabiske situasjon, tror jeg man må regne med lange perspektiver. Jeg tror det beste man kan håpe på i første omgang, er en ny våpenhvileavtale som fjerner noen av de verste uromomentene i det gamle våpenhvilearrangement. Det måtte da være for det første at Gaza-området ble tatt vekk fra Egypts administrasjon. Det er neppe tenkelig at det blir satt under direkte FN-administrasjon. Det annet som ville være ønskelig, men som det er vanskelig å si noe om hvorvidt man kan oppnå, var å få en temmelig bred demilitarisert sone inn i Sinai-ørkenen under permanent overvåking av FN-styrker. Jeg tror for min del at vi må regne med at FN-styrken må bli i området i ganske lang tid fremover, og der er det da tanken fra generalsekretærens side at han etter hvert skal skifte på de land som yter sine bidrag, slik at ikke belastningen skal falle for sterkt ensidig på enkelte medlemsland.

Hvor det så gjelder en varig fredsordning, er det to ting som araberne skyver i forgrunnen, og jeg har drøftet dem flere ganger med israelske representanter, sist nå med den israelske utenriksminister i New York. Det er for det første flyktningeproblemet, hvor det arabiske kravet er at alle disse 800 000, som der vel opprinnelig var – nå er de blitt 1 million, av naturlige årsaker – skal få flytte tilbake til israelsk område. Det sier Israel er utelukket. Det kan det ikke av sikkerhetsmessige grunner. Det kan ikke skaffe livsgrunnlag for dem. De må finne seg nytt eksistensgrunnlag i de arabiske land. Der foreligger jo tilbud, som fremdeles står ved lag, fra amerikansk og britisk side om å finansiere det. Der foreligger også tilbud fra de Forente Nasjoner, og det var en av de ting jeg tok med i mitt innlegg, at her må der en innsats til fra de Forente Nasjoner for å løse dette problem.

Det man kan tenke seg på israelsk hold, er et symbolsk resettlement av en del – la oss si 50 000 – av denne massen. Det mener de rent sikkerhetsmessig å kunne mestre uten at det blir en fare for Israel som stat. Det de videre kan tenke seg, er et økonomisk oppgjør med erstatning for den jord som er fratatt disse flyktningene og nå dyrkes av israelske statsborgere, men de har sagt at erstatningsbeløpet da må justeres i forhold til motkrav som de mener seg å ha overfor araberlandene.

Det annet store problem er at Israel ved å rykke frem til Akaba-bukten og etablere seg i Elath, har kuttet den arabiske verden i to. De har altså brutt landsforbindelsen mellom Jordan, Syria, Irak, Saudi-Arabia på den ene siden og Egypt på den andre siden. Der er den løsning som man har overveiet på israelsk hold, og som man kan tenke seg å gå med på, å gi araberne en slags – som de sier på engelsk – «right of way» gjennom en del av Negev-ørkenen. Det skulle altså ikke være noen Danzig-korridor under annet enn israelsk suverenitet, men en landtransportvei bil – bane, hvor araberne skulle ha rett til å kjøre igjennom uten tollkontroll, uten passkontroll, uten hindringer av noen art – de skulle ha en helt fri transportadgang landverts over israelsk område.

Noe utover det har ikke vært antydning som innrømmelser fra israelsk hold. Når jeg sier til dem: «Dere må vel også være villige til å overveie visse rent territoriale innrømmelser» – så sier de blankt nei, «det kan vi overhodet ikke tenke oss». Det vil altså si at det blir ikke noen lett sak å komme frem her.

Så spurte hr. Bøyum hvordan man skal få til forhandlinger om Suezkanalen. Vel, der foreligger altså nå et tilsagn fra den egyptiske utenriksminister om at så snart han har full sikkerhet for britisk-fransk tilbaketrekning, er han klar til å forhandle om en varig ordning for Suezkanalen på grunnlag av de prinsipper som der var enstemmighet om i Sikkerhetsrådet, *pluss* – og det er meget vesentlig – det forhandlingsgrunnlag som ble lagt til rette i uformelle samtaler under generalsekretærens ledelse mellom ham, den britiske og den franske utenriksminister i dagene etter Sikkerhetsrådet. Og dette forhandlingsgrunnlaget er bekreftet i en brevveksling mellom Fawzi og Hammarskjöld og offentliggjort i Sikkerhetsrådsdokument 3. november – det foreligger som offentlig dokument nå – og det er godtatt som forhandlingsgrunnlag underhånden av Fawzi og i den felles fransk-britiske note som meddeler tilbaketrekningen.

Det kan virke som reelt press på egypterne at det bygges tankbåter på 80 000 tonn i tilstrekkelig antall til at kanalen ikke blir så viktig som den har vært, slik at egypterne derfor har interesse av å være rimelige for fortsatt å ha størst mulige inntekter av kanalen.

Formannen: Hvis ikke flere forlanger ordet, kan vi anse oss ferdige med redegjørelsen om situasjonen i Midt-Østen.

Så har statsministeren foreslått at forsvarsministeren skulle gi noen ganske korte opplysninger om hvordan det står til med vår beredskap. Jeg går ut fra at ingen av komiteens medlemmer har noe imot det, og gir da ordet til forsvarsministeren.

Statsråd Handal: Jeg har i et tidligere møte gitt en status over vårt beredskap og over de tiltak som har vært gjennomført i denne perioden. Det som jeg kort kan si i dag, er at på bakgrunn av Regjeringens vurdering av den internasjonale situasjon vil Forsvarsdepartementet i løpet av dagen gi beskjed til Forsvarsstaben og til våre forsvarsgrensjefer om at vi finner å kunne normalisere vårt beredskap, bl.a. med hensyn til permisjoner – det gjelder den døgnlige permisjon, og det gjelder jule- og nyttårspermisjon. Videre at vi også finner å kunne gi sjefen for Marinen mulighet for å deployere sine fartøyer mer etter de tidligere forutsetninger, dvs. trekke noen av fartøyene sydover. Likeledes at vi finner å kunne sløyfe den døgnvakt som var innført ved oppsettende avdelinger, altså døgnvakt som har vært etablert for å kunne gjennomføre hurtig mobilisering. Likeledes at vi normaliserer bruk av overtid.

Når det gjelder de styrker som har vært inne utover sine 16 måneder for Kystartilleriets og Luftvernartilleriets vedkommende, er det nå bestemt at de vil kunne bli dimittert ca. 15. desember.

Utenriksministeren har pekt på at man kanskje må være rede til å ha styrker stående i lengere tid i Egypt-Israel-området. For å kunne møte den situasjon har vi da gitt tillatelse til at rekrutter som skulle innkalles 10. juli, innkalles allerede 10. januar i et antall av ca. 700. På den måte vil vi unngå å rive opp Brigade Sør dersom man på ny skal sende en styrke som avløsning for de styrker vi har der nede. Tjenestetiden for det vesentlige av de styrker som vi i dag har i Egypt, utløper i mai. Da må de erstattes. Skal de da erstattes av norske, så kan vi gjøre det uten å bli nødt

til å gjennomføre repetisjonsøvelser, som vi nå gjør, for å fylle hullene i Brigade Sør.

Ellers er der et spørsmål som ennå ikke er avgjort. Det er om vi kan sløyfe innkallingen av ett kompani, nemlig det kompani som skal innkalles 18. desember og være inne til repetisjonsøvelser i 21 dager som erstatning for FN-styrken. 10 av de 21 dager vil jo bli helligdager, og det vil altså bare bli en beredskapsstyrke, så det er spørsmål om vi ikke kan ta risikoen på å la også disse være hjemme.

Formannen: Er der noen bemerkninger til forsvarsministerens redegjørelse?
– Ingen har bedt om ordet.

Da kan utenriksministeren få komme til med sin siste redegjørelse, om *NATO-møtet i Paris*.

Utenriksminister Lange: Jeg har inntrykk av at komiteen begynner å gå i oppløsning, og jeg tror jeg kan forsvare å være ganske kort hvor det gjelder denne forhåndsorienteringen om møtet i Paris. Hvis komiteen skulle ønske det, er jeg klar til å gi en utførlig redegjørelse når vi kommer tilbake. Det måtte da bli i selve juleuken, altså 17. – 24., så jeg vet ikke hvordan komiteen ser på det. Jeg kommer til å ta meg ferie fra jul og til 7. januar, så det blir da i tilfelle først etter at Stortinget er kommet sammen, at jeg alternativt kunne gi en redegjørelse.

Det som skal diskuteres på dette møtet i Paris, er for det første hele den internasjonale situasjonen. Det må være et møte om det, og det er forutsetningen at det skal holdes som et møte med meget sterkt begrenset deltakelse, hvor man snakker ut om tingene. Man har regnet med at den første dagen skal gå med til det. Det er forutsetningen at man snakker ut om det som nå er skjedd, og ser å få gjort rent bord hvor det gjelder fortiden, for så å gå videre til neste skritt. Neste skritt blir da en vurdering av Sovjets politikk i lys av den siste tids hendinger, en økonomisk sammenligning mellom østblokkens situasjon og situasjonen i vest, og en spesiell diskusjon om situasjonen i Midt-Østen, hvor tyrkerne har laget et spesielt dokument.

Så skal man på bakgrunn av denne alminnelige politiske diskusjon diskutere innstillingen fra tremannskomiteen om formene for og omfanget av det ikke-militære samarbeidet i årene fremover. I denne tremannskomiteens rapport, som er et nokså omfattende dokument, er der i innledningen gjort et forsøk på å trekke opp et politisk program fremover. Her understrekes på nytt at det primære formål er et forsvarssamarbeide for å avverge krig, og at det for at dette samarbeidet skal bli effektivt, må finne sted en så åpen og tillitsfull og utførlig rådslagning om politiske spørsmål som mulig. Vi understreker at det er et spørsmål, ikke så meget om maskineri, som om vilje hos regjeringene, og vi bruker nettopp det som er skjedd i forbindelse med Suez, som en illustrasjon på hvordan tingene *ikke* må håndteres.

Vi kommer i den sammenheng også med endel mer konkrete tilrådinger om en viss utbygging av Det faste råds apparat for å gi det bedre rent faktisk kunnskapsmessig grunnlag for sine diskusjoner. Vi peker også på at selv om der ikke er noen som ønsker å gjøre NATO til et operativt organ på det økonomiske område, er der all mulig grunn til at man i NATO-kretser diskuterer den politiske

betydning av økonomiske samarbeidstiltak, f.eks. den verdenspolitiske betydning av hele problemet om teknisk og økonomisk hjelp til underutviklede land, selv om der er enighet om at det må håndteres dels gjennom FN og dels gjennom bestående regionale eller bilaterale arrangement.

Hovedinnholdet i tremannskomiteens rapport er forsøket på å trekke opp et program, hvor vi har lagt stor vekt på at NATO skal kunne hevde seg i den diplomatisk-politisk-psykologiske kamp, som vi må regne med fortsatt vil bli av vesentlig betydning – selv om også det rent militære er skjøvet i forgrunnen igjen gjennom hendingene i Ungarn. Det må bli helt klart at NATO ikke er en sammenslutning som er dannet for å bevare status quo, men at NATO er en sammenslutning som er dannet for å bevare freden og for å skape muligheter for fredelig omforming av samfunnet i retning av stadig større likhet og stadig større trygghet for menneskene. «Peaceful change» gjør vi altså til et nokså vesentlig slagord for NATO's politikk generelt sett. Jeg tror det kommer til å bli lagt nokså sterk vekt på det fra mange hold under diskusjonen i NATO-rådet denne gangen, at hvis NATO-landene skal kunne komme i et tillits- og samarbeidsforhold til den såkalte ikke-forpliktete del av verden – til de asiatiske land først og fremst, og til araberverdenen – må vi vaske av oss så å si kolonialismens farger, og vi må i vår handling overbevise om at vi er tilhengere av en fredelig utvikling frem mot et likeverdig samarbeidsforhold mellom folkene i verden.

Så skal der fra statsrådsmøtet gis et politisk direktiv for de militære planleggere. Der er det nå nokså stor enighet om at vi har begivenhetene i Ungarn og i Øst-Europa i det hele tatt, for nær inn på livet til at vi virkelig med noen grad av sikkerhet kan gi en slik vurdering av perspektivene fremover at vi kan gi et *langsiktig* politisk direktiv. Vi må gi et direktiv som i hovedsak bekrefter den styrkeoppbygging som vi har i dag, men som kanskje – i hvert fall vil det være en norsk oppfatning – legger større vekt enn det har vært gjort i de seneste årene, på betydningen av konvensjonelle styrker ved siden av de avskrekkende kjernefysiske styrker. Jeg synes det er den lærdom man kan trekke av det som er hendt i Øst-Europa og også i Midt-Østen, at der har vært en tendens til å undervurdere de konvensjonelle styrkene. Det har vært en tendens til å bringe seg selv i den situasjon at hvis noe skjedde, sto man overfor det fortvilede valg: Skal vi slippe helvede løs, eller skal vi avfinne oss med det som skjer? Vi kommer fra norsk side til å argumentere nokså sterkt for det synspunktet at man ikke skal undervurdere betydningen av et tilstrekkelig minstemål av konvensjonelle styrker som et skjold og som en garanti mot at der etableres *fait accompli*.

Dessuten skal man som vanlig gjennomgå den militære «progress report», altså oversikten over hva som har vært gjort på det militære og på det forsvarsmessige område i det året som er gått. Man skal også gjennomgå oppsummeringen av de planer som er lagt på det militære område for året 1957. Det er den vanlige «annual review», eller «exercise», som vi kaller det – man faller over i en jargong når man snakker om disse ting.

Formannen: Er der noen spørsmål eller bemerkninger til det utenriksministeren her har sagt?

Smitt Ingebretsen: Jeg vil ikke ta opp noen diskusjon. Tidspunktet er, så vidt jeg forstår, ikke særlig heldig. Men jeg vil inntrengende henstille at man er oppmerksom på ikke å etablere NATO slik at man her igjen får en ny vis å lage de samme ting på, som man har hatt før. Vi har nå Vestunionen og Europarådet: Det ene setter opp en forsamling, og det annet setter opp en forsamling med komiteer, som på sosiale, kulturelle og økonomiske områder arbeider med de samme tingene. Jeg vil si at jeg ser det slik at en av de alvorligste vanskeligheter for det sivile samarbeide i Europa er denne overorganisering av tingene, som lett kan føre til at det hele blir meningsløst. Jeg skal, som sagt, ikke ta opp noen diskusjon, men jeg vil bare ha understreket at der her er en alvorlig fare for hele samarbeidet.

Utenriksminister Lange: Jeg tror jeg kan berolige hr. Smitt Ingebretsen med at vi i tremannsutvalget har vært fullt klar over dette. Vi legger så å si hele tyngden i vår rapport på den politiske rådslagning, den politiske diskusjon, og skyver alt det andre i bakgrunnen, og vi understreker om og om igjen, at for all del la oss ikke duplisere hverken arbeide eller apparater som allerede er der.

Formannen: Hvis der ikke er flere som ønsker ordet, vil jeg gjerne at komiteen skal ta stilling til det spørsmål som utenriksministeren reiste, nemlig om man vil ha en redegjørelse etter at Stortinget er gått fra hverandre – det måtte da være i uken mellom 17. og 22. desember – eller om man mener man kan vente til etter 10. januar, etter at Stortinget er trådt sammen.

Selvik: Jeg mener at hvis der ikke hender noe spesielt, må det siste være tilstrekkelig.

Formannen: Det er selvsagt at hvis der hender noe spesielt, hvis der oppstår en situasjon, vil den utvidede utenrikskomite bli innkalt på vanlig måte. Men dette gjelder altså en redegjørelse om NATO-møtet.

Oscar Torp: Vi kan vente til januar.

Vatnaland: Eg kan vera einig i at me ventar til over nyttår, men eg vil berre ha sagt at det må i grunnen utanriksministeren sjølv vurdera etter situasjonen til kvar tid.

Formannen: Dette gjelder ikke møte i den utvidede utenrikskomite hvis situasjonen tilspisses, det gjelder rett og slett et møte med redegjørelse for NATO-møtet i Paris. –

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte onsdag den 5. desember 1956 kl. 10.

Da forstår jeg det slik at der er samstemmighet om at man venter med det møtet til etter 10. januar. Hvis der oppstår en situasjon, vil selvsagt den utvidede utenrikskomite bli innkalt før.

Møtet hevet kl. 12.30.